Ազգ

AZG
armenian newspaper

Օգոստոս 28, 1991,
Չորեքշաբթի

Եռօրեայ թերթ,
Ա տարի, թիւ 56

գինը՝ 30 կ.

հասցէ՝ Երեւան 375010
Հանրապետության 47
հեռախօս՝ 581841
ֆաքս՝ 562941
տելեքս՝ 243267 SULA SU

Ազերի օմոնականները դարձյալ Ստեփանակերտի օդակայանում

Օգոստոսի 26-ի լույս 27-ի գիշերը ադրբեջանական օմոնը եւ խորհրդային բանակը հարձակվել են Շահումյանի շրջանի Ղարաչինար գյուղի վրա: Մարտը տեւել է մինչեւ առավոտ: Գյուղի պաշտպաններից վիրավորվել են 4 հոգի: Հակառակ կողմի կորուստների մասին տեղեկություններ չկան:

Երեկ, առավոտյան ժ. 11-ից վերսկսվել է գնդակոծությունը Ղարաչինարի եւ Վերիշենի վրա: Պաշտպանական ջոկատները շարունակում են անհավասար մարտը:

Օգոստոսի 25-ին ադրբեջանական օմոնը, խախտելով նախնական պայմանավորվածությունը (մեկ շաբաթ առաջ պայմանավորվել էին, որ օդանավակայանում, զորքի չեզոք ներկայությամբ, պիտի հերթապահեն տասական հայ եւ ադրբեջանցի միլիցիոներներ), ներխուժել են օդակայան եւ քշել հայ հերթապահներին, հայտարարելով, որ այսուհետեւ միայն իրենք պետք է ստուգումներ անցկացնեն: Խորհրդային զինվորները չեն միջամտել: Օգոստոսի 25-ին նախատեսված 6 ուղերթի փոխարեն կատարվել է 3 թռիչք: Երեկ չվերթ չի եղել: ■

ՀՀՇ-ն նախագահի է առաջադրում Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին

Երեկ, Երեւանի մարզահամերգային համալիրում իր աշխատանքն սկսեց Հայոց Համազգային Շարժման արտահերթ երրորդ համագումարը: ՀՀՇ վարչության նախագահ Վանո Սիրադեղյանն իր քաղաքական զեկուցման մեջ նշեց, որ Մոսկվայի երեք օրերի հաղթանակի հիմքը արդեն դրված էր փոքր հանրապետություններում: «Գլխավոր դասը այն պետք է լինի,- ասաց նա,- որ ընտրենք նորաստեղծ քաղաքական պայմաններ Միությունից դուրս գալու եւ անկախության հասնելու համար»: Վ. Սիրադեղյանը ճնշատեսց կուսակցության մեկ տարվա աշխատանքների ընթացքը, կադրային քաղաքականությունը: Ըստ նրա, առաջնայինը պետք է լինի ազգային տնտեսական գաղափարախոսության հաղթահարումը եւ անհամեմատ հողային տնտեսությունը: ՀՀՇ վարչության անդամ Աշոտ Ոսկանյանն անդրադարձավ համազգային համագործակցության ծնառնում մեջ ՀՀՇ-ի կատարած դերին, առաջին պլան մղելով այն սկզբունքը, թե պետք է գնալ փոխզործունեության տարբեր կազմակերպությունների հետ: «Այս առթիվ,- նշեց նա,- հատկանշական է ՀՀՇ-ի եւ ՌԱԿ-ի միջեւ ընտեղծված համագործակցությունը, որն ընդգրկում է Հայաստանի ներքին եւ արտաքին կյանքի ամենատարբեր ոլորտները»:

Համագումարում հանրապետության նախագահի պաշտոնի համար Հայոց Համազգային Շարժման կողմից թեկնածու առաջադրվեց Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը, որի թեկնածությունն անցավ 614 կողմ եւ 1 դեմ ձայների հարաբերությամբ:

Հիշեցնենք, որ մինչ այդ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի թեկնածությունն առաջադրելու համար գումարման թերթիկ էին վերցրել Հայաստանի Գիտությունների ակադեմիայի, Մասնագարանի եւ գիտական այլ հիմնարկությունների մի խումբ մասնակիցներ:

Ընդունվեց ՀՀՇ-ի հայտարարությունը՝ հանրապետության հանրաքվեի վերաբերյալ:

Քննարկվեց ՀՀՇ վարչությունից 8 հոգու դուրս գալու հարցը, որին համագումարը հավանություն տվեց: Այդ անդամներից մեկն էր Սմբատ Հակոբյանը, որը միակն էր, որ դեմ քվեարկեց Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի թեկնածությանը: Դուրս եկած մնացած անդամներն են Աշոտ Մանուչարյանը՝ պաշտոնի թերումով, Տիգրան Սարգսյանը՝ այլ կազմակերպության նախաձեռնող խմբի անդամ, Ռաֆայել Ղազարյանը, Ռաֆայել Իշխանյանը, Ավետիք Իշխանյանը, Պարույր Հայրիկյանը եւ Տիգրան Պասկեւիչյանը:

ՀՀՇ-ի չորրորդ համագումարը նախատեսվում է անցկացնել այս տարվա դեկտեմբերի 15-ին: ■

Նախկին համակարգին վերադարձ չկա

Լ. Տեր-Պետրոսյանի հոդվածը Los Angeles Times-ում

Նկատագայնը, որ ժողովրդավարական տեսությունները այժմ կարող են ճանաչել, այն է, թե միայն ժողովրդավարական ուժերը եւ ընտրովի կառավարություն ունեցող իսկապես ազատ ժողովուրդները կարող են երաշխավորել բարեփոխումները: Եվ միայն գերիշխան ու անկախ երկրները կարող են ազատորեն որոշել իրենց շահերը՝ ստեղծելով հարեւանների հետ իրենց հարաբերությունների ցանկացած ձեւը:

Ժամանակն է, որ արեւմտյան տեսությունները վերատեսության ենթարկեն իրենց ննջումը կենտրոնական իշխանության նրկատմամբ, որի գլխավոր դերը կայանում էր արգելակելու եւ ճնշումի միջոցներ գործադրելու մեջ, որտեղ ծաշիզմն ու անտրամադրությունը տիրապետող բնագծեր էին: Արեւմտյան տեսություններին դուր չէր գալիս այն փաստը, որ հանրապետությունների ներսում ավելի քան երբեք իրական ուժը գտնվում է ժողովրդի եւ նրա օրինավորապես ընտրված կառավարությունների ձեռքում:

Դեռեւս շատ բան կա բացատրելու, բայց այժմվանից հստակ է, որ Հայաստանը չի կարող իր առողջ կարգի մի Միության հետ, որտեղ տիրապետող գաղափարախոսությունը իմպերիալիզմն է եւ որ ճնշումը մղում է կառավարելու նախընտրելի միջոցը:

Սահմանադրական իշխանության վերահաստատումից հետո էլ ամենեւին հստակ չէ, թե կենտրոնական իշխանությունները էապես տարբեր տեսակետ կունենան Միության կամ այն բաղկացնող ժողովուրդների հանդեպ:

Այդ հարցերից պատշաճ հեռատեսությունների չհանգելու եւ պատահածից դաս չքաղելու դեպքում պատասխանատու ենք առաջիկա սերունդների անակնկալների առաջ գտնվելու:

Հետեւաբար, Հայաստանը պատրաստ չունի անկախության իր նպատակից շեղվելու: Ուստի հավաստարիմ է մնում սահմանադրական միջոցներով այն հաջողեցնելու համոզմունքին: Մենք իրականացնելու ենք մեր հանրաքվեն:

Անկախությունը չի բացառում ժողովրդավարական Ռուսաստանի եւ այլ հանրապետությունների հետ համագործակցության ուղով աշխատելու, որ ազատ եւ հավասար ժողովուրդների միջեւ փոխադարձ շահերի հիմքի վրա ընկերակցության մի ձեւ գտնվի:

Los Angeles Times, 25 օգոստոս 1991

Շեւարդնաձեն կվերադառնա՞ արտգործնախարարություն

Կիրակի օրը կայացավ ՌԽՖՍՀ ժողովրդական պատգամավորների մի խմբի ժողով, որն առաջարկեց, որպեսզի ԽՍՀՄ արտգործնախարարությունը նորից գլխավորի Էդուարդ Շեւարդնաձեն: Երկուշաբթի օրը այդպիսի առաջարկ հնչեց նաեւ միութենական խորհրդարանի արտահերթ նստաշրջանում: «Իզվեստիա» թղթակիցը կապվեց Շեւարդնաձեի ամենամոտ օգնականներից մեկի հետ եւ խնդրեց մեկնաբանել ստեղծված դրությունը:

Օգնականն ընդունեց, որ Շեւարդնաձեն իսկապես ԽՍՀՄ արտգործնախարարի անհնազանդավոր թեկնածուներից է: Ըստ նրա, «կողմ» եւ «դեմ» շատ գործոններ կան, որոնք անդրադառնում հավելի կանոնվեն Շեւարդնաձեի կողմից վերջնական վճիռ կայացնելիս:

«Խոսքը անձնական գործերի մասին չէ: Հստակ չէ իշխանության, միութենական նոր կառավարության կառուցվածքը, ինչպես նաեւ Միությանն ինքը: Որոշակիություն է պետք, այդ թվում նաեւ այնպիսի հարցում, ինչպես Ռուսաստանի եւ Միության փոխհարաբերությունները», նշեց օգնականը:

Այն հարցին, թե ինչ կարծիքի է Շեւարդնաձեն արտգործնախարարություն վերադառնալու հեռանկարի մասին, օգնականը նշեց, որ դեռեւս երկուշաբթի օրը նա կտրուկ կրկնել էր այդպիսի հնարավորությունը (օգոստոսի 26-ի երեկոյան Շեւարդնաձեն «ԻՖ»-ին հայտնեց, թե հնարավոր չէ, որ ինքը վերադառնա արտգործնախարարություն. ասելով, թե *«երբ չկա ԽՍՀՄ, ինչի՞ համար է պետք նախարարը»*, այնուհետեւ, ակնարկելով արտահերթ նստաշրջանը, ասաց, թե *«սկսվեց Միության փլուզումը»*, ավելացնելով, որ *«գուցե հնարավոր կլինի այն փրկել համագումարից հետո»*): Ըստ նրա, Շեւարդնաձեի համար գլխավոր հարցը նոր կառավարության գործունեության եւ արտգործնախարարի լիազորությունների հարցն է:

Օգնականը նշեց, որ Շեւարդնաձեին *«չես գայթակղի նախարարական պորտֆելով, դա նրա համար անցած փուլ է»*: Միակ բանը, որ կարող է Շեւարդնաձեին մղել գործի կոչելու, դա երկրի բարօրության մասին հոգսն է: Ըստ օգնականի, ծախողված խռովությունը սոսկ *«մանկական խաղ է»* քաղաքացիական պատերազմի վտանգի հետ համեմատած, որը կարող է սկսվել Միության փլուզման հետեւանքով:

Նա Խ. Միությունում ներկա իրավիճակը բնութագրեց որպես խիստ վտանգավոր եւ վստահություն հայտնեց, որ գործունյա կառավարություն ստեղծելու դեպքում Շեւարդնաձեն մի կողմ քաշված չի մնա: ■

Ռումինիան ճանաչում է Մոլդովայի հռչակած անկախությունը

Օգոստոսի 27-ին Մոլդովայի խորհրդարանը ընդունեց անկախության հռչակագիրը:

Մոլդովան դիմեց աշխարհի բոլոր պետություններին՝ ճանաչել իր անկախությունը եւ իր հերթին պատրաստ է հաստատել դիվանագիտական հարաբերություններ:

Մոլդովան դիմեց ՄԱԿ՝ անդամ դառնալու խնդրանքով:

Նույն օրը Ռումինիան պաշտոնապես ճանաչեց Մոլդովայի անկախությունը եւ հայտարարեց նրա հետ դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատելու իր պատրաստակամությունը: Ռումինիայի կառավարության հայտարարության մեջ հույս է հայտնվում, որ Հելսինկյան պայմանագրի մասնակից երկրները կաջակցեն Մոլդովային եւ կընդունեն նրան Եվրոպական տեսությունների միություն: ■

ՌԽՖՍՀ-ն զգուշացնում է հարեւաններին, թե կվերանայի նախկին սահմանները

Ռուսաստանը հայտարարեց, թե *«իրեն իրավունք է վերապահում սահմանների վերանայման հարց բարձրացնել»* սահմանակից հանրապետությունների նկատմամբ՝ միութենական հարաբերությունների խզման դեպքում:

Դա կապված է մի շարք հանրապետությունների անկախության հռչակման եւ ԽՍՀՄ կազմից դուրս գալու հետ:

ՌԽՖՍՀ-ը կասկածի տակ չի դնում յուրաքանչյուր պետության եւ ժողովրդի ինքնորոշման իրավունքը,- ասվում է փաստաթղթում,- սակայն կա սահմանների խնդիրը, որը կարգավորվում է միայն միութենական պայմանագրով: Հակառակ դեպքում ՌԽՖՍՀ-ը կարող է բարձրացնել սահմանների վերանայման հարցը: ■

Խորհրդակցություններ նախագահական թեկնածուների հետ

Հայաստանի Ռամկավար ազատական կուսակցության Հիմնադիր խորհուրդը, ծանոթանալով համար Հայաստանի հանրապետության նախագահի պաշտոնի թեկնածուների պլատֆորմին ու տեսակետներին եւ իր հերթին ներկայացնելու համար իր պատկերացումներն ու պահանջները հանրապետության տնտեսական ապագա կառուցվածքի նկատմամբ, ձեռնարկել է գլխավոր թեկնածուների հետ լայն խորհրդակցություններ:

Այդ գծով, օգոստոսի 24-ին ՀՌԱԿ-ի հիմնադիր խորհրդի դիվանի մի խումբ անդամներ տեսակցություն ունեցան թեկնածուներից մեկի՝ Գերագույն խորհրդի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հետ: Բաց եւ անկեղծ զրույցը առիթ տվեց կողմերին ավելի մոտիկից պատկերացում կազմել միմյանց տեսակետների նկատմամբ:

Շուտով ՀՌԱԿ-ի ներկայացուցիչները խորհրդակցություններ կունենան վարչապետ Վազգեն Մանուկյանի, ինչպես նաեւ այլ թեկնածուների հետ: ■

Բալթյան երկրների անկախության հարցում Բուշը նահանջում է

Հակառակ մի քանի օր առաջ կատարած հայտարարությանը, Մ. Նահանգների նախագահը հետաձգեց կատարեց եւ երեկ առավոտյան Սպիտակ տանը կայացած ասուլիսում ձեռնպահ մնաց Մերձբալթյան երեք հանրապետությունների անկախությունը ճանաչելուց, վախ հայտնելով, որ այն «շղթայական ռեակցիա» կարող է առաջացնել շրջանի երկրներում: Միաժամանակ նա բացառեց արդյունաբերական զարգացած երկրների այս շաբաթվա հանդիպման ընթացքում Խ. Միությանը տնտեսական առավել օգնություններ տրամադրելու առաջարկի իրականացումը:

Մյուս կողմից, Լիտվայի համապատասխան մարմինները նախանցյալ օրն իրենց վերահսկողության տակ վերցրին սահմանային պոստերը: ■

Խ. Միության քաղաքականությունը չի փոխվում Իրաքի նկատմամբ

Իրաքի նկատմամբ ԽՍՀՄ քաղաքականությունը չի փոխվում, չնայած դա հնարավոր կլիներ, եթե երկրում հաջողվեր հեղաշրջումը: Այս մասին հայտարարեց ԽՍՀՄ արտգործնախարարի տեղակալ Ա. Բելոնոգովը:

ԽՍՀՄ ջանքերը, նշեց արտգործնախարարի տեղակալը, ուղղված են այն բանին, որ Իրաքը անառարկելիորեն կատարի ՄԱԿ-ի անվտանգության խորհրդի թիվ 687 որոշման պահանջները:

Անդրադառնալով մերձավորարեւելյան կարգավորման խնդրին, նա ընդգծեց, որ խորհրդային մոտեցումներում այլ նրբերանգներ չեն նախատեսում: Ստեղծված իրադրությունը եւ նախարարի բացակայությունը մի ինչ դանդաղեցրել են այդ գործընթացը: Չնայած դրան, արտգործնախարարի այցելությունը Մերձավոր Արեւելք հանված չէ օրակարգից, հայտնի չեն միայն ժամկետները:

Բելոնոգովը դրականորեն արտահայտվեց Իսրայելի դիրքորոշմանը, որը դատապարտեց խռովությունը: ԽՍՀՄ-ի եւ Իսրայելի միջեւ դիվանագիտական հարաբերությունների վերականգնումը ուղղակիորեն կապված է մերձավորարեւելյան խաղաղության համաժողովի հետ, ընդ որում, դրանք կարող են եւ համընկնել, ասաց Ա. Բելոնոգովը: ■

digitised by A.R.A.R.@

Ռոբերտ Մավիսակալյանը դժվարին խնդիրներ է առաջադրում Հայաստանի հեռուստալրատվությանը

Թուրքիայի մասին տրված հաղորդումից հետո արդեն մի քանի ամիս է, ինչ հեռուստադիտողներին չի երեւում «Նոր ալիք» խմբագրության «15 օր» ծրագիրը ու, ըստ երեւույթին, առաջիկա ամիսներին էլ չի երեւա: Բայց այլեւայլ պատճառներ պետք չէ որոնել՝ ծրագրի հեղինակ Ռոբերտ Մավիսակալյանը հունիսից օգոստոս ամիսներին փորձառություն էր ձեռք բերում «CNN» միջազգային հեռուստատեսային լրատվական ծառայությունում ու վերադարձից հետո որոշ ժամանակ անց նշանակվեց հեռուստառադիոկոմիտեի նախագահի տեղակալ: Առաջիկայում նա, ըստ ամենայնի, սեփական ծրագրերի համար ժամանակ չի գտնի. հեռուստատեսության հետ կապված կազմակերպչական հարցերը, ստեղծագործական խնդիրները շարունակում են անլուծելի մնալ:

- Ինչպե՞ս Ձեզ ընձեռվեց «CNN»-ում փորձառություն ձեռք բերելու հնարավորությունը:

- Պետք է ասել, որ վերջին տարվա ընթացքում «CNN»-ին ցուցադրման համար բավականաչափ նյութեր ենք ուղարկել, որ վերաբերում էին Արցախում, Հայաստանում տեղի ունեցող իրադարձություններին, քաղաքական փոփոխություններին եւ այլն: Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության նախագահ Լուիզ Սիմոն-Մանուկյանը Վաշինգտոնում հայկական լրատվական ծառայություն է ստեղծել: Այդ ծառայության տնօրեն Դավիթ Զենյանը պայմանավորվել էր, որ Հայաստանի ներկայացուցիչն էլ մասնակցի «CNN»-ի միջազգային ծրագրին (ՀԲԸՄ-ն հոգաց նաեւ այդ ընթացքում իմ այնտեղ գտնվելու ծախսերը): Միջազգային ծրագրի նպատակն իրենց արտասահմանյան թղթակիցներին ամերիկյան հեռուստատեսության աշխատանքներին, գործունեությանը ծանոթացնելն է: Այդ երկու ամսվա ընթացքում մենք աշխատեցինք «CNN»-ի, որն այսօր համարվում է աշխարհի թիվ 1 հեռուստատեսային լրատվական ծառայությունը, բոլոր օղակներում՝ անկախ դրանց լրագրողական կամ տեխնիկական բնույթից: Սա ոչ միայն անձնապես ինձ համար օգտակար ծանոթություն էր, այլեւ հայկական լրատվության համար կարեւոր քայլ:

Ռոբերտ Մավիսակալյանը CNN-ի տնօրեն Թեդ Թըրների հետ

Շատ հանդիպումներ ունեցա համալսարանների նախագահների, թերթերի խմբագիրների, խոշորագույն գործարարների եւ այլ կարեւոր անձանց հետ: Իմ առաջին ցավալի եզրակացությունն այն էր, որ Հայաստանի մասին ոչինչ չգիտեն կամ գրեթե չգիտեն, եթե չհաշվենք երկրաշարժի առիթով ստացած ինչ-ինչ տեղեկությունները:

- Ի դեպ, «CNN»-ին տրված ձեր նյութերը վճարվո՞ւմ էին:

- Ոչ: Դրանք արվում էին ձրիաբար ու միայն նրա համար, որ Հայաստանին վերաբերող խնդիրները հեռարձակվեին աշխարհով մեկ: 130 երկրներ, մոտ 1 միլիարդ մարդ է դիտում այս ծառայության հաղորդումները: Սակայն Հայաստանում շատ անլուրջ վերաբերմունք էին ցույց տալիս այդ գործին: Շատ հաճախ, տեխնիկական իրագործման ժամանակ գերադասությունը տրվում էր «Լրաբերի» որեւէ սյուժեի, այլ ոչ թե «CNN»-ով գնացողին: Այսօր լրատվությունը՝ մեդիան, աշխարհի կարծիքն է ստեղծում: Մեդիայի վերաբերմունքով նախագահներ են ընտրվում կամ չեն ընտրվում, որոշվում են ֆինանսական հարցեր, ամբողջ ժողովուրդների հարաբերություններ: Լրատվությունը դարձել է ամենակարեւոր օղակներից մեկը: ԱՄՆ-ում նշանավոր հեռուստամեկնաբանները ԱՄՆ-ի նախագահին հավասարազոր հեղինակություն ունեն: Մենք դա դեռեւս չենք գիտակցում:

Մեզ պետք է, որ Հայաստանը մշտապես լինի միջազգային հասարակայնության ուշադրության կենտրոնում: Այդ իսկ պատճառով, ես կարծում եմ, որ Հայաստանում պետք է ստեղծվի լրատվության նախարարություն: Պետք է պետական հողի վրա կոորդինացվի ոչ միայն «CNN»-ի, այլ խոշորագույն հեռուստաընկերությունների, լրագրերի, հեղինակավոր լրատվական գործակալությունների հետ աշխատանքը: Սա առաջնահերթ խնդիր է, թող ինձ ճիշտ հասկանան, բայց ավելի կարեւոր, քան մի քանի շենքերի վերանորոգումը, քան հացը:

- Եղած Գերագույն խորհրդի լրատվության հանձնաժողովը կամ մամուլի պետական կոմիտեն չե՞ն կարող այդ աշխատանքները կատարել, անպայման պետք է մի նո՞ր վարչական մարմին ստեղծվի:

- Իհարկե կարող են, եթե այդպիսի խնդիր դրվի, բայց որեւէ առանձին կազմակերպության այն հանձնարարելը միակողմանի կլինի: Իսկ լրատվության նախարարությունը կկոորդինացներ արդեն գոյություն ունեցող ծառայությունները: Նախարարության ստեղծումով, ընդհակառակը, կխուսափենք նոր կառուցվածքներ ստեղծելուց, հնարավորություններ ապահովելուց, տեխնիկա ձեռք բերելուց, նոր մարդիկ ընդգրկելուց եւ այլն: Ամեն ինչ կա, մնում է միայն այս ամենը կոորդինացնել:

- Արդյոք ամեն ինչ կա՞, լուծվա՞ծ են նյութական, տեխնիկական բոլոր հարցերը: Կարծում եմ հակառակն՝ ամենահեշտը նախարարություն ստեղծելն է:

- Իհարկե, որոշ գումարներ պետք է ծախսվեն: Այո՛, Հայաստանի լրատվական ծառայությունները տեխնիկական միջոցներով հարուստ չեն, բայց եղածով էլ կարելի է այսօր բավականին գործ անել: Վերջիվերջո, «CNN»-ի համար անում ենք, չէ՞: Ինչո՞ւ նույնը չանել «CBS»-ի, «ABC»-ի, «NBC»-ի եւ այլ ծառայությունների համար...

- Վերադառնանք Ատլանտա, Ձեր այցելության մանրամասներին:

- Շատ հետաքրքիր էր նաեւ այն առումով, որ ծանոթացա ամերիկյան հեռուստատեսության լրահավաքության համակարգին՝ ինչպե՞ս է այն կազմակերպվում եւ այլն: Չեմ ուզում մանրամասնել, բայց հնարավորին չափ կաշխատեմ այդ փորձը ներդնել մեր հեռուստատեսությունում:

Լուիզ Սիմոն-Մանուկյանի հետ զրույցի ընթացքում նա բազմաթիվ հետաքրքիր մտքեր հայտնեց, մեծ պատրաստակամություն ցույց տվեց օգնելու, որ մեր լրատվությունը Հայաստանից դուրս գա: Մենք մեր մեջ եփվում ենք. մենք տխրում-մենք ուրախանում, մենք նկարահանում-մեզ ցույց տալիս: Դա էլ պետք է անել: Բայց համայն աշխարհին պետք է մեր հոգսերին, ուրախություններին մասնակից դարձնենք: Մենք պետք է աշխարհում նախ հայ ժողովրդի իմիջը ստեղծենք հետո ներկայացնենք, որ այ, տեսեք, թե այսպիսի ժողովրդի նկատմամբ ինչ անարդարություններ են կատարվում:

- Այդ խնդիրը Դուք մոտակա ժամանակներում իրականանալի՞ եք համարում:

- Այդ գործը բավականին բարդ է եւ մեծ ջանքեր է պահանջում, բայց իրականանալի եմ համարում, եւ շատ կարճ ժամանակահատվածում: Կարծում եմ, որ սրան ուշադրություն կդարձնեն մեր Գերագույն, Նախարարների խորհուրդները եւ այս հարցը ինչ-որ ձեւով իր լուծումը կստանա: Մենք պետք է հասկանանք, որ ոչ միայն արտասահմանում լույս տեսնող հայկական թերթերին ու հեռուստաժամերին պետք է նյութ մատակարարենք (թող չնեղանան իմ արտասահմանցի գործընկերները), դա երկրորդական խնդիր է, առաջնահերթը խոշորագույն լրատվական միջոցների հետ համագործակցությունն է:

- Հեռուստառադիոկոմիտեի նախագահի տեղակալ նշանակվելուց հետո որո՞նք էին Ձեր առաջին գործողությունները մեր հեռուստատեսային լրատվական ծառայության միջոցով մոտակա ժամանակներում հայ ժողովրդի իմիջը ստեղծելու ուղղությամբ:

- Հեռուստատեսության կապակցությամբ երկու խնդիր կա. նախ հանրաքվեի անցկացումն է, պետք կարողանանք օգնել դեռ չկողմնորոշվածներին, եւ երկրորդը՝ նախագահական ընտրություններն են: Շատ անելիքներ կան, որոշակի ծրագրեր պետք պատրաստվեն եւ այլն:

Առաջնահերթ խնդիր է «Լրաբերը»: Պետք է վերականգնել այն ու դարձնել միջազգային մակարդակի լրատվական ծրագիր...

- Կներեք, բայց «վերականգնել» բառը ենթադրում է, որ «Լրաբերը» բարձր մակարդակի լրատվական ծրագիր է՛ր...

- Ընդհանրապես «Լրաբերը» վատը չէր: Չեմ ուզում խուսանալ՝ կասացվի, թե այս նշանակումից հետո փնովում եմ մինչեւ ինձ եղածը, բայց այսօրվա վիճակին հասցված «Լրաբերը» գոյություն ունենալ չի կարող, այն չի բավարարում հեռուստադիտողների հետաքրքրասիրությունը, ճաշակը եւ այլն:

Քիչ ժամանակ է ինձ տրված: Միգուցե, որոշ ժամանակ «Լրաբերը» ինքս վարեմ: Պետք կարողանամ իմ գործընկերների հետ, որոնք հաճույքով լծվեցին այդ աշխատանքին, ստեղծել ժամանակակից մի հեռուստատեսային լրատվական ծառայություն:

- «CNN»-ից ի՞նչ ժառանգություն մնաց՝ միայն փո՞րձը, թե՞ նաեւ կապեր, որոնք կարող են օգտակար լինել մեր հեռուստատեսությանը:

- Անպայման կապերը: Մարդկանց հետ անմիջական հանդիպումներն անհետեւանք չեն մնում: Ես բարեկամական կապեր հաստատեցի այնտեղի առաջատար լրագրողների, մեկնաբանների հետ: Նրանցից մի քանիսը նույնիսկ խոստացան Հայաստան գալ՝ կարեւորությունը երեւի հասկանում եք: Սա նույնպես պետք է մտնի մեր պետական ծրագրի մեջ: Թուրքերն ինչպե՞ս են անում. հրավիրում են առաջնակարգ լրագրողների, կոնգրեսմենների, բիզնեսմենների՝ հյուրասիրում, ցույց տալիս երկիրը, բացատրում եւ այդ մարդիկ դառնում են Թուրքիայի բարեկամներ: Իսկ մենք ենթադրում ենք, որ բոլորը Հայաստանի բարեկամներն են: Ամենեւին: Ո՞վ է մեզ դրա առիթը տվել, ինչի՞ հիման վրա ենք այդպիսի ենթադրություններ անում: Ու արդյո՞ւնքը: Վերջիվերջո, մի կողմ թողնենք արտասահմանը՝ «Արգումենտի ի ֆակտի» շաբաթաթերթում անցկացրած վերջին հարցման արդյունքներով ամենավատ կարծիքը Հայաստանի մասին է: Հարցման ենթարկվածների 24 տոկոսը բացասական վերաբերմունք է ցույց տվել մեր նկատմամբ: Ինչի՞ արդյունք է՝ կրկին լրատվական ծառայության պակասի: Մենք նույնիսկ Խորհրդային Միությունում չենք կարողացել մեր երկիրը ներկայացնել: Ուրեմն պետք է որոշակի ծառայություն ունենանք, որ զբաղվի միայն ու միայն այդ հարցով:

Հարցազրույցը վարեց
ԱՆՆԱ ԽՈՐԱՅԵԼՅԱՆԸ

Թղթակցություն Լիբանանից

Հայրենի երեսփոխաններու հանդիպումները նախագահ Հիւսէյնիի ու նախարար Բուէզի հետ

Ուրբաթ, 16 օգոստոս 1991, առաւօտեան ժամը 10:15-ին Հայաստանի Հանրապետութեան Գերագոյն խորհուրդի երեսփոխաններ Էդուարդ Եգորեան եւ Աշոտ Ոսկանեան, ընկերակցութեամբ ՌԱԿ-ը ներկայացնող պատուիրակութեան մը, այցելեցին Պիւպրոս պալատ, ուր տեսակցութիւն ունեցան Լիբանանի արտաքին գործոց նախարար Ֆարէս Բուէզի հետ:

Տեսակցութեան ընթացքին հայրենի երեսփոխանները հանգամանօրէն խօսեցան Խ. Միութեան մէջ տեղի ունեցող գործընթացներուն, Հայաստանի խորհրդարանի գործունէութեան եւ Անկախութեան հռչակագրին մասին:

Պատուիրակութիւնը ապա ուղեւորուեցաւ դէպի խորհրդարան, ուր ժամը 13-ին տեսակցութիւն ունեցաւ խորհրդարանի նախագահ Հիւսէյն Հիւսէյնիի հետ: Տեսակցութիւնը առիթ էր, որպէսզի հայրենի երեսփոխանները իրենց գոհունակութիւնը յայտնէին ի տես Լիբանանի մէջ խաղաղութեան եւ ազգային համերաշխութեան ամրապնդման: Էդ. Եգորեան եւ Ա. Ոսկանեան նախագահ Հիւսէյնիին պատմեցին Հայաստանի ժողովրդավարական իշխանութեան ապագայ ծրագիրներուն եւ նպատակներուն մասին, շեշտելով, որ Հայաստանի Հանրապետութիւնը կ'ուզէ պետական յարաբերութիւններ հաստատել դրացի երկիրներուն, բայց մանաւանդ արաբական աշխարհին հետ, որուն հետ հայ ժողովուրդը դարաւոր կապեր ունի:

Նախագահ Հիւսէյնին, գնահատելով լիբանանահայութեան դրական չէզոքութիւնը պատերազմի ընթացքին, յոյս յայտնեց, որ Հայաստանի եւ Լիբանանի միջեւ կ'ամրապնդուին կապերը եւ հայ ժողովուրդը կը հասնի իր նպատակներուն:

Յետմիջօրէի ժամը 3:00-ին հայրենի երեսփոխանները, ընկերակցութեամբ ՌԱԿ-ի պատուիրակութեան, այցելեցին Անթիլիաս, ուր տեսակցութիւն ունեցան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Ն. Ս. Գարեգին Բ-ի հետ: Տեսակցութեան ընթացքին շօշափուեցան ազգային-քաղաքական այլազան հարցեր, որոնց ընթացքին շեշտուեցաւ հայրենի պետականութիւնը զօրացնելու համազգային հրամայականը: Պատուիրակութիւնը ապա ուղեւորուեցաւ Հայ Կաթողիկէ պատրիարքարան՝ ջերմ հանդիպում ունենալով Կաթողիկէ Հայոց Պատրիարք-կաթողիկոս Պետրոս ԺԸ Գասպարեանի հետ: Աւելի ուշ՝ պատուիրակութիւնը «Ջաղէլ Մովսէսեան» կեդրոնին մէջ երկարատեւ հանդիպում ունեցաւ ՀԲԸՄ-ի Լիբանանի շրջանային յանձնաժողովին հետ:

Յաջորդող օրերուն հայրենի երեսփոխանները այցելեցին Այնճար, Զահլէ եւ Թրիփոլի, ծանօթանալով տեղի հայ համայնքներու կեանքին, ազգային հաստատութիւններուն:

«Զարթօնք» խմբագիր Պ. Աղբաշեան, Է. Եգորեան, Ա. Ոսկանեան

Լուսանկարը՝ Կառո ԱՐՖԱՅԱՆԻ

Կազմակերպութեամբ ՌԱԿ-ի տեղի ունեցաւ տեղական մամուլի աշխատակիցներու հանդիպում՝ Հայաստանի խորհրդարանի ներկայացուցիչներուն հետ, որուն յաջորդ օրերուն արձագանգեցին լիբանանեան կարեւոր գրեթէ բոլոր թերթերը, ինչպէս «Ան-Նահար», «Լ'Օրիան-Լը Ժուր», «Աս-Սաֆիր», «Ալ Լիուա» եւ այլն:

Երկուշաբթի, օգոստոսի 19-ին տեղի է ունեցել Էդ. Եգորեանի եւ Ա. Ոսկանեանի ժողովրդային հաւաք-հանդիպումը լիբանանահայութեան, Բէյրութի Թէքէեան կեդրոնի դահլիճին մէջ: Անմիջական մթնոլորտի մէջ, հայրենի ներկայացուցիչները պատասխանեցին ներկաներու հարցումներուն, որոնք ընդհանրապէս կը վերաբերէին հայրենի իշխանութիւններու դիրքորոշումներուն, Հայաստանի ապագային: Ներկայ ժողովուրդը, բաւարարուած անոնց պատասխանէն, սրահէն մեկնեցաւ մեծ խանդավառութեամբ:

Իրենց մէկշաբաթնոց կեցութեան ընթացքին հայրենի երեսփոխանները ունեցան նաեւ բազմաթիւ ժողովներ եւ հանդիպումներ՝ ազգային, կուսակցական ու միութենական շրջանակներու հետ: ■

digitised by A.R.A.R.@

Արկադի ՄԱՆՈՒՉԱՐՈՎ. «Արցախը փակուղու մեջ է»

Հրապարակելով օգոստոսի կեսերին արված այս հարցազրույցը, որի բովանդակությունից նույնպես պարզվում է, որ Արցախի հարցի փոխզիջողական լուծման լուրջ տարբերակներ չկան առայժմ, հիշեցնում ենք ընթերցողին, որ Մոսկվայում հեղաշրջման փորձի զսպումից հետո այժմ արդեն կարող են նոր հեռանկարներ ի հայտ գալ:

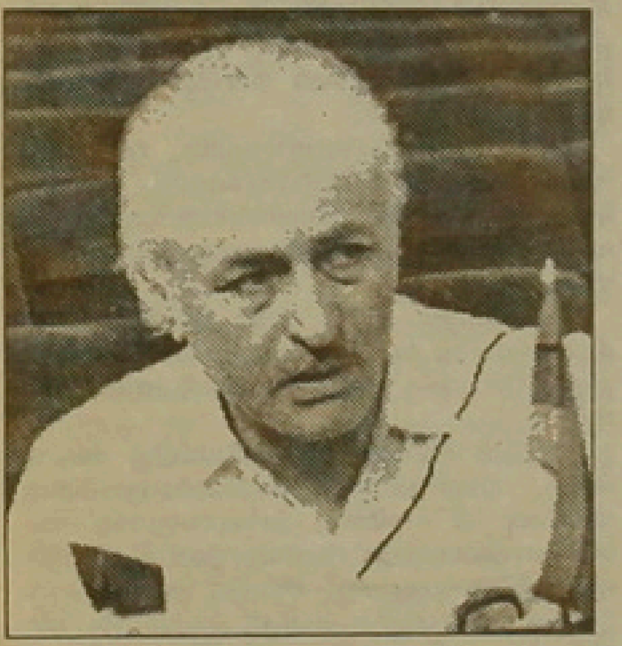

- Դատելով ամեն ինչից, դուք «չարամտորեն» բացակայում եք խորհրդարանի նիստերից. 90 թվականի հոկտեմբերից հետո մենք հանդիպում ենք նորից միայն 91 թվականի օգոստոսին: Որքանով հասկացա, ձեր վճռական մեկնումը Երեւանից Ստեփանակերտ եւ իննամսյա բացակայությունը խորհրդարանի նիստերից պայմանավորված էին սկզբունքային նկատառումներով:

- Հայաստանի խորհրդարանի աշխատանքների առաջին իսկ օրվանից ես նկատեցի, որ նրա ղեկավարությունը, որն իշխանության եկավ, թույլ եմ տալիս ինձ ասել, ղարաբաղյան փոթորկի գագաթին, մոռացավ կարեւորագույն արցախյան խնդիրը: Այդ պատճառով էլ, չեմ թաքցնում, ստիպված էի հեռանալ՝ վիրավորված: Շրջանի աղետալի իրավիճակը արդյունքն է այն բանի, որ Հայաստանի խորհրդարանի ղեկավարությունն ազդեցություն ունի Արցախում որոշակի անձանց վրա: Ամեն ինչ սկսվեց Անկախության հռչակագրի ընդունումից հետո: Այն ժամանակ նիստերի դահլիճում էին գտնվում չորս ռուս պատգամավորներ: Անվանական քվեարկության ժամանակ միայն եկուսն էին դեմ, այդ թվում՝ եւ ես: Ես կարողացա արտահայտել իմ անձնական կարծիքը այդ քայլի վերաբերյալ, որից հետո ի հայտ եկավ «մի հաստ գիծ»՝ Հայաստանի եւ Արցախի ժողովրդի միջեւ:

- Ձեր Երեւան գալուց հետո Արցախի քաղաքական ներկայացուցիչների պատվիրակությունները բանակցություններ վարեցին Կենտրոնի եւ Ադրբեջանի հետ՝ Մոսկվայում եւ Բաքվում, Արցախի հարցի լուծման փոխզիջումային տարբերակներ գտնելու նպատակով: Ի դեպ, այդ հարաբերությունները կտրուկ ակտիվացան, երբ ԼՂԻՄ-ի՝ պաշտոնապես ցրված իշխանության մարմինների գլուխ անցան մարդիկ՝ ԽՍՀՄ ժողովրդական պատգամավոր Հենրիկ Պողոսյանի «թիմից», որը երեք տարի հետո վերադարձել է քաղաքական ասպարեզ:

- Ղարաբաղյան շարժման մեկնարկից հետո, այսինքն 1988-ի փետրվարից, որոշակի անձինք, ամենից առաջ Հենրիկ Պողոսյանը, ունեին տրամագծորեն հակադիր տեսակետներ. Արցախը մնում է Ադրբեջանի կազմի մեջ, ղարաբաղյան խնդիրն անլուծելի է: Արցախի այստեղի «լիազոր ներկայացուցիչները» մշտապես գնդակոծում էին մեր ջանքերը, որի պատճառով էլ ղարաբաղյան շարժումը խիստ դանդաղ է ընթանում դեպի առաջադրված նպատակը:

- Պարոն Մանուչարով, ուզում եմ բարեկամաբար զգուշացնել. առանց կոնկրետ օրինակների, ընդդիմախոսները ձեզ կարող են մեղադրել մերկապարանոց հայտարարություններ անելու մեջ:

- Բազմաթիվ սխալներից կնշեմ առաջինը, ամենաճակատագրականն ու աններելին՝ Խոջալուն: Նոր միայն նշանակում ստացած ԼՂԻՄ-ի կուսակցական առաջնորդը գաղտնի ստորագրեց փաստաթուղթ, որով իր համաձայնությունը տվեց բնակելի շենքեր եւ ծառայություններ կառուցել գյուղում, ուր այն ժամանակ հաշվվում էր 100-ից պակաս ադրբեջանցի: Այսօր այն ընդդիմադիրների ռազմական, տնտեսական եւ ռազմավարական հենակետն է, մոտ 20 հազար բնակչությամբ: Խոջալուն փակում է բոլոր միջշրջանային ուղիները: Այստեղ է կենտրոնացված տեղացի օմոնականների մեծամասնությունը, որոնք հեղեղել են Ստեփանակերտի օդանավակայանը եւ փոխել նրա ցուցանակը «Խոջալու»-ով: Մարզկոմի նախկին ղեկավարությունը սկսած 1988-ի օգոստոսից վարում էր հստակ մշակված ծրագիր՝ արցախյան ազգային-ազատագրական շարժումը գլխատելու եւ խոնցելու նպատակով՝ ժամանակ ձգձգել մոսկովյան ոչ անհայտ պրոֆեսոր Կիմի բանաձեւի համաձայն, որին հավանություն էր տվել ԽՄԿԿ կենտկոմի Քաղբյուրոն:

Պողոսյանը քարտուղարի պաշտոնում 10 ամիս աշխատելուց հետո հանկարծ անդամալույծ դուրս եկավ՝ 57 տարեկանում շտապ կենսաթոշակ ձեւակերպելով եւ Մոսկվայում ապաստան ստանալով: Նույնիսկ հայտնի «Արգումենտի ի Ֆակտի» շաբաթաթերթի ճարպիկ լրագրողները չկարողացան պարզել, թե ինչպես էր նրան հաջողվել այդքան արագությամբ երեք սենյականոց բնակարան ստանալ մայրաքաղաքի մետրոպոլիտենի «Նովոսլոբոդսկայա» կայարանի հանդիպակաց շենքում:

- Այնուհանդերձ, Պողոսյանը երեք տարվա լռությունից հետո ղարաբաղյան «խաղաղարեգի նախաթեմ դուրս եկա՞վ»:

- Ամբողջ երեք տարի մենք այնպիսի զգացողություն ունեինք, թե փակ աչքերով քայլում ենք ինչ-որ ճանապարհով՝ առանց հստակ իմանալու՝ կլուծվի՞, թե՞ ոչ, ղարաբաղյան հարցը: Մինչդեռ Ադրբեջանի նախագահ Այազ Մութալիբովը ակտիվացնում է իր անձնական քաղաքականությունը Արցախի շուրջ:

Երբ շրջափակման օղակը հասցրին մեր ժողովրդի կոկորդին, հենց այդ օրերին Պողոսյանը Ստեփանակերտ վերադարձավ: Շուրջը ամբողջ թափով ընթանում էր Գետաշենի, Բերդաձորի եւ Հադրութի բնակչության արյունալի տեղահանությունը: Բայց ճիշտ այդ օրերին հրաման ստացվեց, որի հեղինակի ով լինելը մինչ օրս բացահայտված չէ. չկրակել մինչեւ անձնագրային ռեժիմի «խաղաղ» ստուգման ավարտը, դրանից հետո Արցախի ժողովուրդը կասի իր ծանրակշիռ խոսքը: Մինչդեռ մեզ հերթական անգամ խաբեցին եւ դավաճանեցին: Մենք ջարդերի, զանգվածային ձերբակալությունների եւ անմեղ մարդկանց սպանությունների ականատեսը եղանք:

Համարյա երեք ամիս առաջ, երբ ղարաբաղյան շարժման ղեկավարներին ձերբակալեցին ու շանտաժի ենթարկեցին, Պողոսյանը եւ իր «թիմը» [illegible] նախաձեռնեցին՝ Արցախում պատժիչ գործողությունները դադարեցնելու կոնկրետ ծրագիր առաջարկելով:

Տեղահանության ժամանակ «լիազոր ներկայացուցիչները» հայտնվում էին սահմանամերձ շրջաններում, կարծիք ծեծում տեղաբնակների առջեւ. «Տեսնու՞մ եք, ինչի հասցրին ձեզ ղարաբաղյան շարժման առաջնորդները: Ուզու՞մ եք, որ մենք սանձահարենք պայթյունավտանգ իրադրությունը՝ Ադրբեջանի ղեկավարության հետ բանակցելով»:

Մեր կողմից Պողոսյանի թիմին հայտարարվեց. «Տեղը զիջում ենք ձեզ»: Լեւոն Տեր-Պետրոսյանն էլ իր ելույթներից մեկում ասաց, թե երկար ժամանակ Արցախում «խաղընկեր» չէր գտնում: Այժմ հայտնվեցին նրանք՝ Պողոսյանը, մարզգործկոմի նախագահի պարտականությունները կատարող Լեոնիդ Պետրոսյանը, Հայաստանի Գերագույն խորհրդի երկու պատգամավորներ՝ Ռոբերտ Քոչարյանը եւ Սերժիկ Սարգսյանը: Ըստ էության, մենք նրանց երեքամսյա ժամկետով վերջնագիր ներկայացրինք. եթե կարող եք, դադարեցրեք պատժիչ գործողությունները: Նրանք խոստացան ոչ միայն պահպանել մարզի ինքնավարությունը, այլեւ լուծել ղարաբաղյան հարցը իրենց ձեւով՝ թողնելով ԼՂԻՄ-ը Ադրբեջանի կազմում: Ետեւում է մնացել ավելի քան երկու ամիս: Հայ կոմունիստների «Գոլոս Արմենիի» թերթի էջերում նախ՝ Պողոսյանը, ապա՝ Մաքսիմ Միրզոյանը՝ Ստեփանակերտի կուսակցության քաղկոմի առաջին քարտուղարը, միաժամանակ խոստովանում են, որ իրենց ոչինչ չհաջողվեց, չնայած Մոսկվայի եւ Բաքվի թմբկահարված բանակցություններին: Պողոսյանը նույնիսկ մեջբերումներ է անում ԽՍՀՄ նախագահ Մ. Գորբաչովից. «Հենրիկ Անդրեեւիչ, ո՞ւր վերատեղափոխել արցախյան ժողովրդին»:

- Ինչ խոսք, տխուր բան է այդ անհաջողություններն ու բացթողումներն արձանագրելը, բայց ունե՞ք դուք այլընտրանքային տարբերակներ՝ ղարաբաղյան փակուղուց դուրս գալու համար:

- Այո, մենք ունենք ղարաբաղյան հարցը այսօր լուծելու կոնցեպցիա: Սակայն դրա իրականացումը դժվարանում է առաջին հերթին նրանով, որ Հայաստանի խորհրդարանը, նրա ղեկավարությունը, իրենց վրայից գցելով ղարաբաղյան հարցը, մեզ մեն-մենակ են թողել Կենտրոնի եւ Ադրբեջանի ու նրա կազմկոմիտեի դեմ:

Ինքնորոշումը մեր գլխավոր պահանջն է: Սակայն այս շրջանում մեր վերջին հույսը Արցախում խորհրդային իշխանության վերականգնումն է: Ցավոք, շտապեցին, այժմ այլեւս Կենտրոնը ընդառաջ չի գալիս, չի ձգտում ԼՂԻՄ-ում վերականգնել խորհրդային իշխանությունը: 70 տարվա ընթացքում 7 անգամ բարձրացվել է ղարաբաղյան հարցը: Այժմյան փորձը վերջինն է Արցախի ժողովրդի կյանքում, որի համբերությունը սպառվել է: Եթե չհասնենք այն բանին, որ Արցախում վերականգնվեն նախկին խորհրդային մարմինները, ապա հաշվեք տանուլ ենք տվել [illegible]:

- Լսել եմ, որ Մոսկվա եք մեկնելու Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինին հանդիպելու համար: Դուք ծանո՞թ եք նրա հետ:

- Իհարկե, ես նման մտադրություն ունեմ: Բայց նախ մի փոքր ետ վերադառնանք: Երբ ես բանտում էի, Բորիս Նիկոլաեւիչը երեք անգամ նամակով պահանջեց շուտափույթ ազատ արձակել ինձ: Ի դեպ, այստեղ կարելի է հիշատակել Գավրիլ Պոպովի, Սոբչակի, Աֆանասեւի եւ, իհարկե, Ստարովոյտովայի ազգանունները: Վճռական դիրքորոշում էր ընդունել եւ Անդրեյ Սախարովը: Ինձ ազատ արձակեցին անցյալ տարվա մայիսի 29-ին: Նույն օրը Բորիս Ելցինին ընտրեցին Ռուսաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահ: Այն ժամանակ հետաձգեցինք մեր հանդիպումը: Եթե Ռուսաստանի առաջին նախագահը ընդունի ինձ, ապա կփորձեմ քննարկել բազմաթիվ հարցեր, որոնց բովանդակությունը ժամանակից շուտ բացահայտել չեմ ուզում:

- Ձեր վերջին հանդիպումը Հայաստանի խորհրդարանի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հետ, հուսով եմ, գաղտնիքով պարուրված չէ:

- Ես հանդիպել եմ ոչ միայն նրա, այլեւ հանրապետության մյուս ղեկավարների հետ: Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հետ մենք զրուցել ենք մոտ կես ժամ, Գերագույն խորհրդի նիստերի ընդմիջումների ընթացքում: Ես կրկնել եմ նրա առջեւ դրված իմ հարցերը. մենք միասին սկսել ենք ընդհանուր գործը՝ հայ ժողովրդի ազգային-ազատագրական շարժումը: Մարտին առաջարկել էին ինձ դառնալ «Կռունկի» ղեկավար Արցախում: Այդ պատճառով էլ ղարաբաղյան հարցի ձախողման դեպքում պատասխանատվություն կպահանջեն ոչ միայն ինձնից, այլեւ ձեզնից: Ինչու՞ եք դուք հիմա շրջանցում ինձ: Անհարմար է խոսել այդ մասին, բայց պետք է ասեմ: Լ. Տեր-Պետրոսյանին տրված իմ եզրափակիչ հարցը հնչում էր մոտավորապես այսպես. «արդյոք նրա համար չէ՞, որ շրջանցում եք ինձ եւ շփվում ԼՂԻՄ-ի այն «լիազոր ներկայացուցիչների» հետ, որոնք միշտ հակառակել են արցախյան շարժմանը, շրջանցում եք, իմանալով, որ նույն այդ Հենրիկ Պողոսյանը տվել է իր համաձայնությունը իմ ձերբակալման վերաբերյալ»:

Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը լսեց ինձ ուշադիր, լուռ, առանց որեւէ պատասխան տալու: Երեւում է, ճիշտ են իմ դատողությունները:

- Ձեր, հավանաբար վիճելի, դատողությունները հասարակությանը հասցնելու համար ձեր տրամադրության տակ էր խորհրդարանական ամբիոնը: Դուք օգտվեցի՞ք այդ հնարավորությունից:

- Երեք անգամ: Վերջինը վերաբերում էր Միութենական պայմանագրին: Այսօր ստիպված եմ այլ փակագծեր եւս բացել: Պարբերաբար հետեւելով ադրբեջանական մամուլին եւ Բաքվի հեռուստատեսությանը, գտնում եմ, որ այսօր հարեւան հանրապետության ղեկավարության (Մութալիբով, Կաֆարովա) ձեռքերում կա երեք հաղթաթուղթ: Առաջինը՝ իբր Հայաստանը տարածքային պահանջներ ունի: Իհարկե, 1989 թվականի դեկտեմբերի մեկի Հայաստանի Գերագույն խորհրդի որոշումը, որի վրա նրանք հենվում են, պատմականորեն նշանակալի է: Մինչդեռ մենք գործնական քայլեր չենք կատարել դրա իրականացման համար: Այդ պատճառով էլ տվյալ որոշումը ոչ մի ուժ չունի, նույնիսկ վնասում է արցախյան ժողովրդին: Մեր առջեւ դիլեմա է՝ կամ շտապ կերպով միացնել երկու վարչական-քաղաքական միավորները, կամ գրագետ ձեւով «սառեցնել» դեկտեմբերյան որոշումը, աշխարհին ապացուցելու համար, որ կա ինքնորոշման հարց, եւ ոչ թե տարածքային պահանջատիրություն: Բաքվի երկրորդ հաղթաթուղթը: Իբր Հայաստանում չկա ոչ մի ադրբեջանցի, իսկ հարեւան հանրապետությունում բարեկեցիկ ապրում են 200 հազար հայեր: Բայց չէ որ նրանք բոլորը Արցախի բնակիչներ են, ըստ էության, քաղաքական պատանդներ, բացառությամբ մի քանի դավաճանների, որոնք ելույթներ են ունենում Բաքվի հեռուստատեսությամբ եւ հրատարակությունների էջերում:

Վերջապես, Մութալիբովի եւ նրա «թիմի» երրորդ հաղթաթուղթը: Իբր ղարաբաղցիներին ծանրացրել են Հայաստանի «զոհայինները»: Դրա համար էլ նրանք ինքնակամ համաձայնել են տեղահանությանը: Իրականում Ղարաբաղից հեռանալու «խնդրանքները» գրվում են ավտոմատների փողերի տակ:

Մենք ի վիճակի չենք դիմագրավել այդ հաղթաթղթերին, որովհետեւ հիմնավորապես չենք զբաղվում արցախյան հարցով, մեթոդապես չենք մերկացնում այդ կեղծ փաստարկներն ու իրողությունները: Ոչ Երեւանում, ոչ էլ Մոսկվայում չեմ տեսնում որեւէ քաղաքական մարմին, որը կոնկրետ մտահոգված լինի մեր պրոբլեմներով: Որտեղ գտնել դաշնակիցներ: ՀՀՇ-ի եւ Հայաստանի ղեկավարությունները դժկամորեն են քանդում ղարաբաղյան հանգույցը: Մեզ հանգստացնում են. համբերել մեկ-երկու տարի, ուժեղ կդառնանք եւ այն ժամանակ կզբաղվենք ղարաբաղյան հարցով: Բայց չէ որ ժողովրդագրական տեղաշարժերից հետո մեզ սպասվում է Նախիջեւանի վիճակը: Մենք այսօր նույնիսկ չենք կարող շահել հանրաքվեն ԼՂԻՄ-ում:

- Այնուհանդերձ, շատերին թվում է, թե Բաքվի հետ բանակցություններ վարելու փորձերը, ինչպիսին էլ լինեն դրանք, ամեն դեպքում փոքրիկ քայլեր են դեպի երկար սպասված հաշտությունը: Թե՞ դուք ղարաբաղյան հարցի լուծման անձնական եւ իրական «դեղատոմս» ունեք:

- Երբ շարունակվում է Ադրբեջանի պատերազմը Արցախի ժողովրդի դեմ, բանակցությունները ընդամենը քողարկված պարտություն են: Կարծում եմ, որ այսօր ազգային-ազատագրական պայքարը առաջ տանելու երեք տարբերակ կա. քաղաքական, ուժի գործադրում, մինչեւ վերջ հասցնել ղարաբաղյան ժողովրդին քաղաքական ապաստան տալու պահանջը՝ Խորհրդային Միությունից դուրս: Անձամբ ես կողմնակից եմ խառը բանաձեւին. հարցի լուծման քաղաքական ուղիներ գտնել՝ ինքնապաշտպանության հետ զուգակցված: Այսօրվա բանակցությունները Բաքվի հետ նշանակում են, թե Հայաստանը հրաժարվել է Արցախից՝ Լեռնային Ղարաբաղից եւ Շահումյանի շրջանից: Անձնագրային ռեժիմի ստուգման պատրվակի տակ պատժիչ գործողությունների ավարտից հետո կիրականացվի Արցախի համատարած բռնագրավումը, որին կհաջորդի Զանգեզուրը: Մեր իսկ ձեռքերով պայմաններ ենք ստեղծում Հայաստանի սահմանները խոցելի դարձնելու համար: Ինչպես ինձ հայտնի դարձավ, մոտավորապես երկու ամիս առաջ ԽՄԿԿ կենտկոմից Միխայլովի ստորագրությամբ Բաքու պաշտոնական հարցում է ստացվել, թե կգտնվե՞ն արդյո՞ք 30 հազար ադրբեջանցիներ, որոնք ցանկություն կունենան ապրել Զանգեզուրում: Պատասխան հեռագրով հայտնվում էր, որ հավաքվել է 60 հազար ստորագրություն: Կենտրոնը՝ ԽՄԿԿ կենտկոմը, դարձյալ ստանձնեց [illegible] իր դերը՝ հարեւան հանրապետությունների արյունալի գոտեմարտի պահին: Լարվածության հաջորդ փուլի հասցեատերին ես վաղօրոք եմ մատնանշում:

- Ի՞նչ աշխատանք եք կատարում այժմ Ստեփանակերտում:

- Այն նույն պաշտոնում եմ, ինչ ձերբակալությունից առաջ՝ տեղի շինանյութերի կոմբինատի տնօրենն եմ: Որպեսզի մշտապես գտնվեմ Արցախում, չընդգրկվեցի Գերագույն խորհրդի ոչ մի հանձնաժողովի մեջ: Այո, երկու անգամ հեռագրեր եմ ստացել՝ մասնակցել նստաշրջանի նիստերին: Պատկերացնում եք, ինչով կարող էր վերջանալ ադրբեջանական օմոնականների աչքին իմ հայտնվելը Ստեփանակերտի օդանավակայանում: Կարող էի Երեւան հասնել շրջանցիկ արահետներով, բայց ներեցեք, Արցախում ավելի լուրջ գործեր կան, քան խորհրդարանական բանավեճերը:

- Կարո՞ղ եմ ենթադրել, որ ձեր դեմ մահափորձեր են կատարվել: Իրականում եղե՞լ են այդպիսիք:

- Այո, ինձ մշտապես պահում են նշանառության տակ: Ադրբեջանի զանգվածային լրատվության միջոցները բազմիցս զգուշացրել են, որ հանրապետական եւ մարզային դատախազություններում կան ուժեր, որոնք այրվում են իրենց կիսատ թողած հաշիվները ինձ հետ մինչեւ վերջ մաքրելու ցանկությունից: Անցյալ տարի երեք անգամ փորձեցին տանը ձերբակալել, երկու անգամ աշխատանքի վայր եկան, մի անգամ էլ պոլիկլինիկայի մոտ սպասում էր... ավտոմատավորներով զրահամեքենան: Բայց քաջարի բժիշկները փրկեցին ինձ անխուսափելի ձերբակալումից: Այդ պատճառով էլ հազվադեպ եմ տանը գիշերում: Կոմբինատում ստիպված եմ աշխատել փակ դռների ետեւում: Առանց նախնական զանգի եւ թիկնապահի ուղեկցության ոչ մեկի հետ չեմ շփվում:

- Գոնե հարազատները ձեզ տեսնու՞մ են:

- Երեւանում գտնվելուս օրերին իմացա, որ ծնվել է երրորդ թոռնուհիս, որին տատիկի պատվին անվանել են Եվգենիա: Առայժմ միակ թոռնիկս՝ Արցախը, 4 տարեկան է: Բակում ինձ տեսնելուն պես ընդառաջ է վազում՝ սաղավարտն ու պահպանագգեստը հագին, ձեռքին՝ խաղալիք ատրճանակ. «Կանգնի՛ր: Ես ռուս զինվոր եմ: Կրակում եմ առանց նախազգուշացնելու»:

Զրույցը վարեց
Արմեն ՍԱՏՈՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

Եռօրյա մղձավանջ... եւ անկախություն

Թվում է՝ եռօրյա մղձավանջն անցավ: Բայց մնաց տագնապը: Տագնապ Շահումյանի, Արցախի, հանրաքվեի եւ նախագահական ընտրությունների նկատմամբ: Տագնապ սննդամթերքի եւ վառելանյութի: Տագնապ հասարակական անտարբերության եւ նորալիք ապաքաղաքականացման: Վերջապես՝ տագնապ իշխանության երկփեղկման, բազմափեղկման, ջլատման:

Մղձավանջն անցավ, եւ Հայաստանը կարողացավ խուսափել նախատեսված սարսափելի վտանգից, կարողացանք պահել հավասարակշռությունը՝ համոզված լինելով, որ հզոր կայսրության գլխին բարձրացած բռունցքն այս անգամ ու սոված երկրի մի կեսում պիտի իջներ շեշտակի՝ ահ ու սարսափ տարածելու մարդկային երազների այս անծայրածիր գերեզմանոցում: Իշխանությունները կոչ արեցին, եւ ժողովուրդն զգաց, որ հեռուստաէկրանից իրեն դիմող իր Գերագույն խորհրդի ընդհանրապես լրջախոհ ու հավասարակշռված նախագահը ներքին տագնապ է ապրում վերահաս վտանգի ահագնությունից:

Բարեբախտաբար, արյան ծով կանխենթադրող մղձավանջից դուրս եկանք անարյուն. ապա հիշենք հեղաշրջման մասնակիցներին ու կնքահորը: Կնքահայրը դեռ 1988 թվականին մեզ սպառնում էր Հունգարիայում կատարած իր սխրանքներով: Հավանաբար բոլորի համար արյան խրախճանքի պահ էր նախատեսված, եւ, թերեւս, առաջին հերթին Հայաստանում:

Սթափվելու պահն է, քանի հետմղձավանջային դեպքերը թավալվում են տիեզերական արագությամբ, եւ կարող ենք հանկարծ հայտնվել հարկադիր անկախության իրավիճակում: Ժամանակ չկա վիճարկելու անկախության թեր ու դեմ կողմերը, հանրաքվեին «այո» ասել, թե «ոչ»: Այսօր Միության ճակատագիրը տնօրինելու ճանապարհի վրա միայն ռուսական տրոյկան է, իսկ ազգային եւ համամարդկային հերոսի դափնիներով պսակավորված Ելցինը եւ բազմաթիվ պետություններ ճանաչեցին Բալթյան հանրապետությունների անկախությունը: Մեծ Ուկրաինան հայտարարեց իր բացարձակ անկախությունը եւ ի չիք դարձրեց «գոնե միութենական պայմանագրի աշխատանքներին մասնակցելու» մեղադրանքը մեր իշխանություններին: Ու՞ր գնանք, ի՞նչ միութենական պայմանագիր կնքենք հիմա:

Շատ իմաստուն պետք չէ լինել կանխագուշակելու, որ Ռուսաստանը չի կարող շատ տարբերակված մոտեցում ցուցաբերել Էստոնիայի եւ Հայաստանի նկատմամբ: Հասկանալի է, Հայաստանը ուրիշ է, կա հարավային սահմանների անվտանգության եւ նաեւ ռուսական «տաք ջրերի» դարավոր քաղաքականություն, բայց չմոռանանք, որ թոթափելով մանրադեղ հանրապետություններին, Ռուսաստանը մնում է աշխարհի հզոր ռազմական կարողությամբ պետություն, նոր գերհզոր պետություն ԽՍՀՄ կոչվածի ռազմական եւ տնտեսական կարողությամբ, որը, ըստ հարկի, կարող է իր կամքը պարտադրել հարեւաններին գոնե այնքան, որ խելոք նստեն իրենց տեղերում: Ըստ մեր բարձր իշխանությունների հայտարարության, ռուս-հայկական համերաշխական պայմանագիրը պատրաստ է ստորագրության: Կարծում ենք, Ելցինը չի շտապի մինչեւ մեր հանրաքվեն ստորագրել այն, նվազագույն այն պատճառով, որ Ռուսաստանի թելադրող դերը մղձավանջից հետո անխուսափելի ուղղումներ պետք է մտցնի նույնիսկ համաձայնության ընդհանուր դրույթների մեջ: Մեզ մնում է կանխենթադրել՝ սեպտեմբերի 21-ի մեր այլեւս կասկած չհարուցող «այո»-ից հետո ինչ դիրք է գրավելու Ելցինը: Միութենական կանխարգելող ուժերը դժվար թե գործեն, որովհետեւ կարճ է նաեւ Գորբաչովի քաղաքական վազքի տարածությունը: Արդեն անակնկալ մատուցեց Բելոռուսիան: Անկախության պատրաստ է Նազարբաեւը, որպես արդյունք հեղաշրջումը դատապարտելու իր ուշացած արդարացումի: Մութալիբովը անպայմանորեն կորցրեց նախագահական ընտրությունները, սակայն մեզ համար գերխնդիրը պիտի մնա հայ-ադրբեջանական կնճիռը. Արցախը դառնում է գոյության հանգույց: Շատ կարեւոր է չկորցնել Ելցինի ստանձնած միջնորդի դերը. Ռուսաստանի պատգամավորները պետք է շարունակեն իրենց քաղաքական երթեւեկը: Վերջին հաշվով, Ռուսաստանը պետք է շահագրգռված լինի սահմանակից երկրների խաղաղությամբ: Դեռ մեզ պետք կգան վերջերս այդքան հայհոյված հայ-թրքական փոխհարաբերությունները: Գերխնդիր կդառնա, այո՛, զինյալ պաշտպանության հարցը. Թուրքիան այսօր ունի Արեւելքի հզորագույն բանակներից մեկը, իսկ Կիպրոսի գրավումը դեռեւս երեկ էր: Անհրաժեշտ է անվտանգության երաշխիքը ապահովել գերհզոր պետություններից:

Ասացինք արդեն, որ, բոլոր դեպքերում, Ռուսաստանը չի դադարի գերհզոր պետություն լինելուց, չենք կարծում, որ Հայաստանի իշխանության մեջ թե Սփյուռքում կա մարդ, որ մտածի, թե կարող են նվազել Ռուսաստանի շահերը Մերձավոր Արեւելքում, ուստի ենթահող կա հուսալու, որ Ռուսաստանը մտահոգ պիտի լինի տարածաշրջանի խաղաղությամբ, իսկ դարավոր «ռուսական կողմնորոշումը» տրամադրում է՝ Ռուսաստանի իսկ շահերից ելնելով՝ մի քիչ բարեհաճ վերաբերմունք հուսալ անկախ Հայաստանի նկատմամբ: Ի տարբերություն մեր բազմաթիվ կույր անհատների եւ քաղաքական կազմակերպությունների, Ելցինը հասկացավ, որ հայ ժողովրդի կամքը հակառուսական չէ, ուղղված չէ Ռուսաստանի եւ ռուս ժողովրդի դեմ, այլ ընդվզում է կենտրոն կոչված այդ քաղաքական գիշատիչների ոհմակի դեմ: Սակայն, միայն ռուսաստանյան անվտանգության երաշխիքը բավարար չի լինի, եթե նկատի ունենանք մանավանդ Պարսից Ծոցի խնդրից հետո ԱՄՆ-ի դերի մեծացումը այս տարածաշրջանում: Ուստի առաջնահերթ խնդիր է դառնում Եվրոպական համակեցության, ԱՄՆ-ի, Կանադայի եւ Ճապոնիայի անվտանգության երաշխիքի ապահովումը, մանավանդ ՆԱՏՕ-ի. Թուրքիան ՆԱՏՕ-ի անդամ է, եւ այդ հզոր ռազմական մեքենայի երաշխիքը կարող է զսպաշապիկ դառնալ Թուրքիայի ազգայնամոլ տարրերի համար: Աշխատանքն այդ ուղղությամբ կարող է տարվել երեք ճակատներով. Ռուսաստանի միջնորդությունը այդ երկրների մոտ, ուղղակի միջպետական կապեր Հայաստանի եւ այդ երկրների միջեւ մինչեւ անկախություն, եւ երրորդ, Սփյուռքի քաղաքական մտքի միջնորդություն, մանավանդ հայկական լոբբիի՝ ԱՄՆ-ում, Ֆրանսիայում եւ Անգլիայում: Սփյուռքի կուսակցությունները պետք է մի կողմ դնեն ամեն տեսակ դժգոհություն եւ նեղացածություն, դեռ ժամանակ կունենանք վիճելու վարչապետական թե նախագահական համակարգի, ընկերվարական թե ոչ ընկերվարական կացութաձեւի մասին: Ռամկավար ազատական կուսակցությունը միանշանակ հայտնել է իր զորակցությունն ու համագործակցությունը: Այդ կուսակցությանը մնում է մաղթել առավել վճռականություն՝ լիբերալությունը չպետք է բացարձակ զգուշավորություն դառնա: Հնչակյան կուսակցությունը տատանվում է դաշնակցության եւ իշխանության միջեւ: Ժամանակն է հիշել, որ սոցիալ-դեմոկրատիայից առավել նվիրական իդեալներ կան, եւ մասնակցել հայրենիքի փրկության գործին: Դաշնակցությունը, պատճառաբանված կամ ոչ, այսօր հակառության մեջ է իշխանության հետ, ավելի ճշգրիտ՝ ՀՀՇ-ի եւ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հետ: Շատ դժվար է ըմբռնել Դաշնակցության՝ բաց դուռը կոտրելով Հայաստան մտնելու քաղաքականությունը՝ սկսած 1989 թվականի գարնանից, բայց ժամանակը չէ փոխադարձ մեղադրանքները պարզաբանելու: Զիջումներ պետք է լինեն երկուստեք եւ անհապաղ, լարվածությունը պետք է թուլացնել: Պետականությունը վեր է ամեն կազմակերպությունից ու շարժումից: ՀՀՇ-ն պետք է վերհիշի, որ Համազգային է: Իսկ վաղվա հարկադիր անկախության պատրաստ լինելու գերխնդիրը պետք է ընկալվի ՀՅԴ սփյուռքի թե Հայաստանի շարքերում եւ ըստ անհրաժեշտության պարտադրվի ղեկավարությանը՝ մոռանալու անձնակենտրոն հաշվարկները: Մեղավոր ու մեղք փնտրելու ժամանակը չէ, եւ՛ անկախությունը, եւ՛ ստրկությունը մեզ գտնելու են համատեղ, ինչպես թուրքի յաթաղանն ու ազերի-խորհրդային զինվորի փամփուշտը չտարբերակեցին ՀՀՇ-ականին ու դաշնակցականին:

Պատմությունը չի ների

1. Այն անհատին, ով ազգի ճակատագրական ընտրության այս պահին կփորձի կանգնել ազգից վեր: Ազգը ունի ընտրության իր իրավունքը, համակրանքը պարզ է թե ում կողմն է, եւ հանուն սեփական անձի ընդգծման ժողովրդական ընդունելության արժանացած անձի վարկաբեկման կամ հեղինակազրկման փորձերը նույնպես դավաճանություն են:

2. Այն կազմակերպությանը, որը կշարունակի քեն ու քինախնդրություն, վեր կկանգնի ազգից: Կազմակերպությունն է ազգի համար եւ ոչ թե ազգը կազմակերպության համար:

3. Բոլորին, ովքեր երես կթեքեն ազգի ճակատագրից եւ դեմ կգնան համազգային ընթացքին, ինչ պատճառաբանությամբ էլ լինի:

Ինչքան մոտենում է հանրաքվեի ժամանակը, դեպքերն ու իրադարձությունները դառնում են սրընթաց, իրադրությունը՝ անկանխագուշակելի: Ուրվագծվում է հարկադիր անկախությունը: Թերեւս իմաստ ունի փոխել հանրաքվեի հարցը, որովհետեւ արդեն չկա այն Խորհրդային Միությունը, որի կազմից ուզում ենք դուրս գալ, այլ պարզապես հարցնենք՝ ուզու՞մ ենք բացարձակ անկախություն: Արժե մտածել նաեւ միաժամանակ նախագահ ընտրելու մասին, որպեսզի սեպտեմբերի 22-ին անկախացած Հայաստանն արդեն ունենա իր նախագահին, եւ պետական համակարգը սկսի գործել միանգամից. այդ համակարգը այսօրվանից պետք է պատրաստվի:

Երվանդ ՄԵԼՔՈՆՅԱՆ

Արեւմուտքի նախաձեռնած քայլերը կարող են օգնել միջուկային սարսափի հաղթահարմանը

Բորիս Ելցինը հաղթեց: Ժողովրդավարությունը հաղթանակեց: Ռուսական հանրապետությունը փրկված է: Մեծ է հնարավորությունը, որ Էստոնիան, Լիտվան եւ Լատվիան նույնպես կարող են ապահով ապագա ակնկալել՝ պայմանով, որ անկախության ձգտումը վառ պահեն:

Իսկ ի՞նչ կկատարվի Մոլդովայի, Վրաստանի եւ Հայաստանի՝ այն երեք հանրապետությունների հետ, որոնք նույնպես հրաժարվել են ստորագրել Միութենական պայմանագիրը: Արդյոք նրանք, ինչպես նաեւ ինքնավար այնպիսի տարածքներ, ինչպիսին է Լեռնային Ղարաբաղը, անկախության իրենց պայքարի առումով ավելի շատ ուշադրությու՞ն կստանան Արեւմուտքից այն դեպքում, երբ սովետական հին կառույցը վերականգնվի: Կասկածում եմ: Եւ ահա թե ինչու:

Աշխարհում որոշակի, խենթության հասնող սարսափ կա, որ երբ անջատողական շարժումը Խորհրդային Միությունում ավելի իրական դառնա, միջուկային պատերազմի հնարավորությունը կաճի, ուղիղ համեմատական նախկին սովետական տարածքում առաջացող նոր երկրների քանակին: Ոչ ոք չի ցանկանում, որ սովետական միջուկային սպառնալիքը բաժանվի ավելի փոքր եւ գուցե ավելի ագրեսիվ մասնաբաժինների:

Բայց արդյոք շատ ավելի խելամիտ չէ՞ իրականության դեմքին նայել այժմ, քանի դեռ շատ ուշ չէ, խուսափել նմանօրինակ արդյունքներից, օգնելով, որ հիշյալ տարածքները իրականացնեն անկախության իրենց անկասելի տենչը քաղաքակիրթ ճանապարհով, քաղաքակիրթ աշխարհի հսկողության ներքո, համաձայն միջազգային օրենքների եւ պայմանագրերի: Վստահ եմ, որ անկախության ձգտող հանրապետությունները ուրախությամբ կոչնչացնեն իրենց միջուկային հզորությունը հարկ եղած հսկողության ներքո, եթե նրանց տրվեն գերիշխանության միջազգային երաշխիքներ եւ գուցե նույնիսկ որոշ ռազմական հարցերի հետ կապված օգնություն Միացյալ Ազգերից, գոնե սկզբնական շրջանում:

Եթե, սակայն, նրանք մեկ անգամ եւս կխաբվեն Արեւմուտքի կողմից, ապա կենտրոնական սովետական պետությունը կարող է ի վիճակի չլինել հաղթահարելու գայթակղությունը եւ կձգտի այդ երկրներն իր իշխանության ներքո պահել ուժի զորությամբ: Այդ դեպքում մենք կարող ենք ականատես լինել մեծ չափերի հասնող ընդհարումների եւ արյունահեղության: Անկախության ձգտող տարածքները վերջ ի վերջո, իհարկե, կհաղթեն, բայց նրանք նվազ պատրաստական կլինեն բաժին հանելու իրենց ռազմական ուժից, ներառյալ միջուկային, քանի որ իրավամբ այդ ուժը կհամարեն անկախության միակ հուսալի գրավականը:

Մոսկվայում վերջին շաբաթվա ընթացքում տեղի ունեցած ողբերգական իրադարձությունները ապացուցում են, որ մարդկանց կամքը կոտրելը շատ դժվար է: Ավելի դժվար կլինի անջատական տարածքներում, որտեղ հակադրությունը Մոսկվայի հանդեպ խոր եւ ուժեղ արմատներ ունի:

Համոզված եմ, որ այս հնարավորությունը չպիտի բաց թողնվի: Ելցինն ու իր քաջարի մարդիկ Ռուսաստանում հաղթանակ տարան մութ ուժերի նկատմամբ: Արեւմուտքն այժմ գերազանց եւ բացառիկ հնարավորություն ունի աշխարհի կարգը կտրուկ փոփոխելու:

Ռուբեն ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

Ռ. Ավետիսյանը Բոստոնաբնակ է: Նա 1988 թ. Խ. Միությունից արտաքսվել է Մ. Նահանգներ, որտեղ ապրում է ներկայումս

Ձերբակալվել է Հայաստանի ՀՀԴԿ-ի ղեկավարը

Մեզ հայտնի դարձավ, որ զենքի ապօրինի կրման մեղադրանքով ձերբակալվել է Հայաստանի ՀՀԴ կուսակցության կենտրոնական կոմիտեի նախագահ Հարություն (Էդիկ) Արիստակեսյանը:

Մանրամասները պարզելու համար մեր սեփական թղթակից Աննա ԻՍՐԱՅԵԼՅԱՆԸ դիմեց Հայաստանի ՀՀԴ-ի բյուրոյի անդամ, կենտրոնական կոմիտեի նախագահի տեղակալ Սերգեյ ՃՈՒՂՈՒՐՅԱՆԻՆ:

– Օգոստոսի 21-ի առավոտյան մեզ հայտնի դարձավ, որ ձերբակալել են կուսակցության նախագահ Հարություն Արիստակեսյանին: Հետո պարզվեց, որ նույն օրվա վաղ առավոտյան կնոջը աշխատավայր հասցնելուց հետո նրա մեքենան կանգնեցրել են զինված չորս տղամարդիկ եւ տարել միլիցիայի քաղաքային վարչություն: Այդ մասին մեզ տեղեկացրին ականատեսները, որոնք փողոցում ճանաչելով Արիստակեսյանին՝ զանգեցին ու զգուշացրին կատարվածի մասին: Ես գնացի ՆԳ քաղաքային վարչություն ու փորձեցի ճշտել իսկությունը: Նրա մեքենան այնտեղ էր: Առաջին հարկի հերթապահին խնդրեցի իր ղեկավարներին հայտնել, որ կուսակցականները կուզենային տեղեկություններ ստանալ իրենց նախագահի վիճակի մասին (Հարություն Արիստակեսյանը վատառողջ է): Հերթապահը վերադարձավ բացասական պատասխանով: Մեզ հետ չցանկացան հանդիպել:

Հետագայում մեր աղբյուրների միջոցով ճշտեցինք, որ ձերբակալման պատճառը մեքենայում գտնված զենքն է՝ «Սաուզեր» ատրճանակը: Դա անձնական զենք չէ, պատկանում է կուսակցությանը: Ինչպես եւ մեր կնիքը, այն մեզ է փոխանցվել դաշնակցության վետերաններից: Մեր կանոնադրության համաձայն, երդվելիս մի ձեռքը Սուրբ գրքի վրա են դնում, մյուսը՝ հենց այդ ատրճանակի: Այդ օրն էլ պիտի երդման արարողություն տեղի ունենար...

Նույն օրը նրան տեղափոխեցին Նուբարաշենի բանտ: Բյուրոյի անունից գրություն ներկայացնելուց հետո անգամ դատախազությունից պատասխան ստանալու փորձերն ապարդյուն էին. **«Նախաքննությունն ընթացքի մեջ է, տվյալները գաղտնի են, վերջնական եզրակացություն դեռ չկա»...**

...Իհարկե, երբ անձն ի նկատի չունենանք, զենքի կրումը օրենքի խախտում է: Բայց նա նաեւ նախորդ գիշերն էր վերադարձել սահմանամերձ գոտուց՝ Վարդենիսից:

... Օգոստոսի 27-ին մեր կուսակցության անդրանիկ հիմնադիր համագումարն է: Մեր նախագահի ձերբակալմամբ շատ ծանր վիճակի մեջ ընկանք, բայց համագումարն անպայման տեղի կունենա: Կաշխատենք 30 հազարից ավել անդամ ունեցող կուսակցության հավաքը պատշաճ ձեւով անցկացնել, որպեսզի մեր քաղաքական հակառակորդների մոտ այնպիսի տպավորություն չառաջանա, թե կուսակցությունը սահմանափակվում է միայն նախագահով...

Մեկնաբանություններ, եզրակացություններ կատարելն իսկապես դեռ շուտ է, բայց հիմա էլ պարզ է, որ զենքի ապօրինի կրման մեղադրանքը պատճառ չէ, այլ առիթ, քանզի եթե այսօր էլ նույն մեղադրանքով, անկախ կուսակցական պատկանելությունից, ձերբակալելու լինեն՝ ե՛ւ բանտերում, ե՛ւ քննչական, ե՛ւ ՊԱԿ-ի մեկուսարաններում ոչ մի ազատ տեղ չի մնա:

digitised by A.R.A.R.@

The Wall Street Journal

Գարրի Կասպարով. Մեծ բլեֆը

Ռազմական հեղաշրջում Մոսկվայում...

Միխայիլ Գորբաչովը որպես նախագահ փոխարինված է...

Երեքշաբթի օրը այս լուրերը վայրկյանապես տարածվեցին աշխարհում: Դրանք սարսափի մատնեցին քաղաքակիրթ աշխարհը և հրճվանքով ընդունվեցին Հավանայում, Բաղդադում և Տրիպոլիում: Արդյունքում համաշխարհային սակարաններում առաջացած խուճապը արտացոլեց Արևմուտքի՝ վաղը սառը պատերազմին վերադառնալու հավանականությունը: Երեք օր շարունակ աշխարհը մտորում էր Գորբաչովի անկման հետևանքների մասին: Ակնկալվում էր ավելի վատթար վիճակ:

Արդարև, Կրեմլում իշխանության փոփոխման մասին լրատվությունից ընդամենը մի քանի ժամ հետո CNN հեռուստացանցի Մոսկվայի գրասենյակի պետը՝ Սթիվ Հըրսթը, հիստերիայի հասնող պոռթկումով կանխագուշակեց հանրապետությունների ժողովրդավարորեն ընտրված կառավարությունների արագ և անխուսափելի անկումը և կոմունիստական բռնատիրության վերականգնումը: Սովորական մտածողությունը հարց է առաջացնում, թե ինչպես կարելի էր Յազովի, Կրյուչկովի, Պուգոյի նման «ամենակարող» մարդկանց արգելել հրապարակը Մոսկվա, Վիլնյուս, Տալլին, Ռիգա ուղարկել:

Այնուհանդերձ,– ի՞նչ հրաշք,– հեղաշրջումը ձախողվեց, և Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինը, որի ժամերը, պրն. Հըրսթի և ուրիշների կարծիքով, հաշված էին, 55 ժամ հետո, նույն Հըրսթի բառերով, դարձավ մի մարդ, որի ժողովրդականությունը պետք էր գնահատել 10,5 բալով՝ 10 բալանոց աստիճանաչափի վրա:

Անհրաժեշտ վերլուծություն

Ամեն ինչ լավ է, երբ լավ է վերջանում: Սակարաններում խուճապը կանգ առավ, նախագահ Բուշը վերադարձավ իր ամառային արձակուրդներին: Սակայն այս շաբաթվա դեպքերի լուրջ վերլուծությունը անհրաժեշտ է ոչ միայն խորհրդային ժողովուրդների համար, այլև՝ արևմտյան ղեկավարների, ինչ վերաբերում է պրն. Գորբաչովի նկատմամբ վերջինների երկարատև համակրանքին: Պետք է մի կողմ դնել այսպիսի հարցադրումները. «Արդյոք հեղաշրջումը անմիջական հետևա՞նք էր արևմտյան Յոթնյակի կողմից Գորբաչովին անսահմանափակ օգնություն տալու առաջարկի մերժման»:

Հեղաշրջման շուրջ վերջնական եզրակացությունների հանգելու ժամանակը դեռևս չի հասել, սակայն կան մի շարք հստակ բաներ.

Առաջին՝ այն տեսությունը, թե պրն. Գորբաչովը միակ երաշխիքն է պահպանողականների իշխանության վերադարձի դեմ՝ անհիմն դուրս եկավ:

Երկրորդ՝ պատմությունը տվել է հստակ պատասխան այն հարցին, թե «Ո՞վ է գալու իշխանության գլուխ, եթե չլիներ Գորբաչովը»: Կարծրպետյին կոմունիստները ժողովրդավարական երիտասարդ ուժերից ջախջախիչ հարված ստացան բաց ճակատի վրա: Բռնակալության ընթացքը կանգնեցնողը ժողովրդի բարձրացրած այն հուժկու պատն էր, որը արևմտյան քաղաքագետները մինչև այդ չէին ցանկանում նկատել և որի մասին պրն. Գորբաչովն ակնարկում էր որպես «այսպես կոչված ժողովրդավարներ»:

Երրորդ՝ հեղաշրջմանը դիմադրողների բանակը գլխավորել էր մի մարդ, որի անունն ընդամենը մի տարի առաջ Արևմուտքում քմծիծաղ էր առաջացնում: Այսօր Բորիս Ելցինի անունը լուսավորվում է:

Չորրորդ՝ գիտենք, որ հեղաշրջման ղեկավարները այն մարդիկ էին, որոնք վերջերս էին պրն. Գորբաչովի կողմից առաջացվել իշխանության վերին էշելոնում: Նրանք այն մարդիկ էին, որոնց վրա էր հենվում Խ. Միության նախագահը Ելցինի դեմ իր անհաջող պայքարում և որոնց վրա էր դրել իր հույսերը փլուզվող խորհրդային կայսրությունը կենտրոնական իշխանության մականի տակ պահելու իր պայքարում:

Պետք է հիշել, որ պրն. Գորբաչովի բոլոր այն խորհրդականները, որոնք կողմնակից էին բարեփոխումների, ստիպված էին հրաժարվել: Նախկին արտգործնախարար Շևարդնաձեն, անցյալ դեկտեմբերին իր հրաժարումը հայտարարելիս աներկբայորեն խոսել էր բռնատիրության վերադարձի մասին: Պետք է նկատի առնել, որ նա չէր խոսել Գորբաչովին տապալելու, այլ՝ նոր բռնատիրություն հաստատելու մասին:

Նկատի առնելով իր բարձր դիրքը, պրն. Շևարդնաձեն որոշապես շատ բան գիտեր երկրում «կայունություն և կարգուկանոն» հաստատելու կապակցությամբ Գորբաչովի ծրագրի մասին: Այդ ծրագրի մի մասը փորձարկվել էր անցյալ հունվարին, երբ Գորբաչովն անհաջող փորձեր էր կատարել տապալելու Բալթյան հանրապետությունների օրինավորապես ընտրված իշխանությունները: Վիլնյուսի գործողությունը համընկնեցված էր Ծոցի պատերազմը սկսելու հետ:

Ծրագրի մաս էին կազմում նաև այս տարվա սկզբին Գորբաչովի արձակած հրամանագրերը, որոնք արտոնություններ էին տալիս ներքին գործոց նախարարության զորքերին՝ հսկելու երկրի գլխավոր քաղաքները և արտակարգ լիազորություններ ՊԱԿ-ին՝ խուզարկելու համատեղ ձեռնարկությունների և կոոպերատիվ ընկերությունների գործերը: Այս քայլերի նպատակն էր սահմանափակել երկրի ժողովրդավարական վերափոխումները: Միաժամանակ Գորբաչովը ռադիոհեռուստատեսկոմի ղեկավարությունը հանձնեց կարծրպետյին Լեոնիդ Կրավչենկոյին: (Պարզ կա՞ հուշելու, թե օգոստոսի 19-ին Կրավչենկոն ո՞ւմ բանակին էր միացել): Ազատամիտ լրագրողները հեռու քշվեցին հեռուստախցիկներից ու խոսափողերից:

Եվ, ի վերջո, մարտ ամսին, թիկունք կանգնելու համար Ելցինի հակառակորդներին, որոնք ձգտում էին տապալել իրենց նախագահին Ռուսաստանի խորհրդարանում հրավիրված արտակարգ նիստի ընթացքում, Գորբաչովը հրապարակեց մի հրամանագիր, որն արգելում էր երեքշաբթյա ժամկետում Մոսկվայում որևէ ցույց կամ միտինգ անցկացնելը, ինչ նշանակում էր՝ ոչ մի ցույց չկատարել ի նպաստ Ելցինի ամբողջ նստաշրջանի ընթացքում: Այդ նպատակով 50 հազար զինվորներ բերվեցին մայրաքաղաք: Վերջում պրն. Գորբաչովը որոշեց չհետևել «չինական մոդելին»: Կես միլիոնանոց միտինգավորների դիմաց նա զորքին հրամայեց հեռանալ քաղաքից:

Այնուհանդերձ, զորքը այդ կերպ վարվեց Կովկասում և Բալթյան հանրապետություններում, որտեղ մի շարք մարդիկ իրենց կյանքը կորցրին: Հանցավորները մնացին անպատիժ և ամեն անգամ հանցանքը դրվեց տեղական «ազգայնականության» վրա:

Ինչպես երևում է՝ այնքան էլ վատ ցուցանիշ չէ հեղաշրջման մեջ իր անմեղությունը հայտարարող մարդու համար: Արդարև, այս շաբաթվա պետական հեղաշրջման սցենարը բազմաթիվ հարցականներ է առաջացնում, ներառյալ Գորբաչովի անմեղության պնդումների շուրջ:

Ինչո՞ւ դավադիրները չօգտվեցին անակնկալի գործոնից և չձերբակալեցին պրն. Ելցինին՝ իրենց ամենավտանգավոր հակառակորդին:

Ինչո՞ւ Մոսկվայի և արտաքին աշխարհի միջև կապը չխզվեց:

Ինչո՞ւ փոքր եղավ արյունահեղությունը: (Մտածե՞ս դավադիրները հույս ունեին, որ մոսկվացիները կվախենան հրապարակներից):

Որտե՞ղ էին հեղաշրջման պահին Գերագույն խորհրդի նախագահ Անատոլի Լուկյանովն ու Գորբաչովի մյուս օգնականները:

Այսպես՝ շարունակ:

Այս հարցումներին շատ պատասխան գտնելն անկարելի է: Մի փաստ, համենայնդեպս, անառարկելի է. հեղաշրջումը դուրս եկավ մի բլեֆ՝ կազմակերպված քաղաքական դինոզավրերի կողմից՝ կանգնեցնելու պատմության անիվը:

Հանգամանքները բարեհաջող դուրս եկան Գորբաչովի համար, նրան առիթ տալով կենտրոնական իշխանության ոճիրները իր նախկին ընկերների վրա բարդելու: Ցնցուցիչ է, թե ինչպես նա կարողացավ դուրս թռչել ամբողջ արագությամբ դեպի կործանում սլացող գնացքից...

Միայն հեղաշրջման ղեկավարների հրապարակային դատավարությունը կարող է կասկածները հեռացնել դրա կազմակերպման մեջ պրն. Գորբաչովի խաղացած դերից: Արդեն իսկ գլխավոր երկու դերակատարներից մեկը՝ նախկին նախարար Պուգոն ինքնասպան է եղել, իսկ մյուսը՝ պաշտպանության նախկին նախարար Յազովը գտնվում է կալանքի տակ: Հուսանք, նա կպահպանի իր առողջությունը:

Սակայն, եթե նույնիսկ ապացուցվի Գորբաչովի անմեղությունը, նա այլևս չի ունենալու քաղաքական որևէ իրական ուժ: Այն այս շաբաթ անհետ կորավ՝ «մարդկայնական դեմքով սոցիալիզմ» կառուցելու պատրանքների հետ: Այնուհանդերձ, ո՞րն է այն դասը, որ պրն. Գորբաչովը վերցրել է հեղաշրջումից: Երեկ կայացած նրա մամլո ասուլիսում սրանք եղան նրա խոսքերը. *«Ես համոզված եմ, որ սոցիալիզմը միտք է: Ես սոցիալիզմի ջատագով եմ»:*

Պրն. Գորբաչովի *պերեստրոյկան* ավարտվեց ձախողությամբ: Այժմ ամբողջ խորհրդային հասարակության վերակառուցման ժամանակն է:

Արևմտյան ազդեցությունը

Այս շաբաթվա դեպքերը երևան հանեցին նաև մի ուրիշ ձախողություն. Արևմուտքի քաղաքականությունը Խ. Միության նկատմամբ: Արևմտյան ղեկավարներն այժմ պետք է ընդունեն իրենց գրավը Գորբաչովի վրա դնելու անխելամտությունը: Նրանք այժմ պետք է ընդունեն նաև, թե ինչպես այդ անխելամտությունը իրենց առաջնորդեց սխալ գնահատական տալու խորհրդային ընթացիկ քաղաքականությանը, մերժելով խորհրդային ժողովրդավարներին ճանաչելը, ինչպիսին նրանք արժանի էին: Այն հանգեցրել է նաև արևմտյան ժողովրդավարության արժեքների խախտմանը խորհրդային միլիոնավոր մարդկանց աչքին, որոնք հակակոմունիստներ են, սակայն դեռևս քիչ բան գիտեն այն մասին, թե ռամկավարությունը ինչպես է աշխատում:

Արևմուտքի դերը չի կարող սահմանափակվել Խ. Միությանն օգնություն ցույց տալու գործոնով: Այն ունի հոգեբանական և քաղաքական վճռական դեր: Ելցինի ու նրա գործակիցների հերոսության մասին գովաբանական խոսքերը ոչինչ չարժեն առանց արևմտյան իշխանությունների կողմից որոշակի քայլերի: Առաջին և լավագույն քայլը պիտի լիներ ճանաչել Բալթյան հանրապետությունների անկախությունը: Ես Արևմուտքից պահանջում եմ ձեռնպահ մնալ քաղաքականապես անկախացած Գորբաչովին վերահաստատելու գործում:

Այսօրվա «նոր կարգուկանոնը» Արևմուտքից պահանջում է իր հարաբերությունները հաստատել ժողովրդավարության ամուր սկզբունքների վրա: Խ. Միության ժողովուրդները այս շաբաթվա դեպքերից հետո ցույց տվեցին ազատության ու ժողովրդավարության գաղափարների նկատմամբ իրենց տենչը: Այժմ Արևմուտքի՝ հերթն է քայլ կատարելու:

Գ. Կասպարովը, շախմատի աշխարհի չեմպիոնը և Ռուսաստանի դեմոկրատական կուսակցության Մոսկվայի [illegible] ղեկավարը «Ուոլ Սթրիթ Ջորնըլ»-ի օժանդակ խմբագիրներից է:

23 օգոստոս 1991

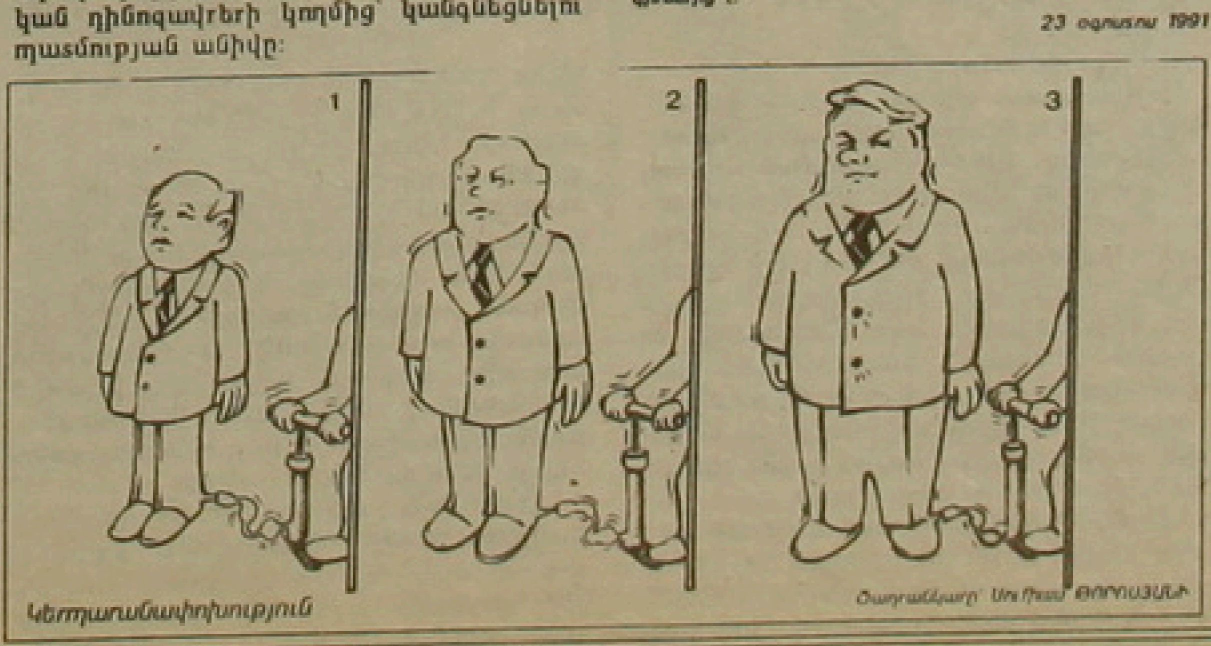

Կերպարանափոխություն

Արտասահմանյան արձագանքներ

Փարիզի մեր թղթակից Րաֆֆի ՀԵՐՄՈՆ ԱՐԱՔՍԸ հաղորդում է

«Մենք՝ գերմանացիներս, Գորբաչովին հավերժ երախտապարտ ենք»

Բեռլինում 1991-ի օգոստոսի 19-ի գիշերվա բոլոր թերթերը Գորբաչովին նվիրված հատուկ, լայն ծավալով, անվճար հավելվածական համարներ տպագրեցին:

«Ես անձնապես, և մենք՝ գերմանացիներս նախ նրա առողջության մասին լուրերի ենք սպասում, ասում էր Հելմուտ Քոլը:

Սպասում ենք նաև, թե Խորհրդային Միությունը հարգի իր տված խոստումները: Բոլոր նյութական մեր օգնությունները, ներդրումները սրանցից են կախված:

Մենք՝ գերմանացիներս, Գորբաչովին հավերժ երախտապարտ ենք: Չենք կարող մոռանալ երկու Գերմանիաների միացման համար թափած նրա ջանքերը»:

Դոլլարի կուրսը բարձրանում է

Գերմանական մարկի փոխարեն, ամերիկյան դոլլարի գնումը, բավական աշխուժություն բերեց բորսայի միջազգային շուկաներում:

Գերմանական մարկը 1,83-ից իջավ 1,76, իսկ ֆրանսիական ֆրանկը 5,92-ից դարձավ 6,17, այսինքն 25 սանտիմով աճեց մեկեն մի օրվա մեջ, ինչը շատ հազվագյուտ երևույթ է: Կարճ ասած, Գորբաչովի «պետական հարված»-ի թիրախ դառնալը ֆրանսիական ֆրանկի, շվեյցարական ֆրանկի ու ամերիկյան դոլլարի բարձրացման պատճառ եղավ, բացի գերմանական մարկից: Եթե հիշենք, թե երկու Գերմանիաների միացման առթիվ նախկին Արևելյան Գերմանիայի վերակենդանացումը ստանձնել է նախկին Արևմտյան Գերմանիան և այս պատճառով շատ ներդրումներ անելու վիճակի մեջ է նախկին արևելյան հողամասում, բնականաբար այս «արևելյան» տագնապը շահավետ չէր Գերմանիայի համար:

Ծոցի պատերազմում պարտվածներն ուրախանում են

Իրաքը, որ բավական ժամանակ է հեռացել էր միջազգային քաղաքականության բեմից, բազմիցս իր ուրախությունը և գոհունակությունը հայտնեց Խ. Միությունում պատահած «պետական հարված»-ի շնորհիվ առաջ եկած քաղաքական ճգնաժամի առթիվ:

Սադդամ Հուսեյնի մոտ շրջանակներից բարձրաստիճան դիվանագետներից մեկն ասել է.

«Շատ բնական է, որ Իրաքը շնորհավորի այս նոր հեղաշրջումները, որովհետև այս փոփոխությունները կարող են հավասարակշռել այն հարաբերությունները, որոնք բավական խախտված էին Խ. Միության նախկին՝ գորբաչովյան ղեկավարության կողմից»:

Մյուս կողմից, Պաղեստինի Ազատագրության կազմակերպության Իրաքի պատասխանատուները հայտարարել են, թե գոհունակությամբ են դիտում Միխայիլ Գորբաչովին պաշտոնից հեռացնելը, հուսալով, որ ավելի պահպանողական Խորհրդային Միությունը զորակից պիտի լինի իրենց:

«Սա մեր առաջին ուրախությունն է Ծոցի պատերազմից ի վեր», ասել է Պաղեստինի Ազատագրության դեմոկրատական ճակատի, որը Պաղեստինի Ազատագրության կազմակերպության Յորդանանում գտնվող ամենակարևոր անդամ-խմբակներից է, մի պատասխանատու:

Իսկ վաղուց իր ձայնն անլսելի դարձրած Լիբիայի նախագահ Մուամմեր Քադդաֆին այս արարքները գնահատել է որպես «պատմական և քաջարար եղած եղելություններ»:

27 տարի առաջ էլ Խրուշչովին էր պատահել

27 տարի առաջ, 1964թ. հոկտեմբերի 15-ին ամբողջ աշխարհը ՏԱՍՍ գործակալության հաղորդագրությունից իմացավ Խրուշչովի վերջը:

Ինչպես որ հիմա, Միխայիլ Գորբաչովի դեպքում, այն ժամանակ նույնպես թիվ մեկ ղեկավարի առողջական վիճակը ընդդիմադիրների կողմից «ստուգված» էր, և «անբավարար» գտնելով երկրի ղեկավարման համար, նրան փոխարինել էին Լեոնիդ Բրեժնևով: 1964 թ. նույնպես հակառակորդները օգտվեցին երկրի ղեկավարի Մոսկվայից բացակայությունից, նրանից ձերբազատվելու համար: Հատուկ օդանավ էր ուղարկվել նրա հանգստյան «դաչա»-ն Սոչիից դեպի Ղրիմ, նրան մայրաքաղաքի նախագահական շենք բերելու համար:

Բարեբախտաբար, Խրուշչովն իր մահկանացուն կնքեց հին ընկերներով շրջապատված, 1971-ին.

digitised by A.R.A.R.@

Իրանի շահի վերջին հանգրվանը պատմում է Շահբանու Ֆարահը

Իրանի թագուհին՝ Շահբանու Ֆարահը աշխատում է չվերհիշել Իրանից վտարվելու, օտար ափերում դեգերելու, շահի հիվանդության եւ մահվան մասին դառն օրերը: Առաջին անգամ Շահբանուն իր հուշերը, որոնք նաեւ ժամանակակից Իրանի պատմության սպիտակ էջերից են, պատմում է Լոնդոնում հրատարակվող «Քեյհան» թերթի թղթակցին:

Վտարանդիության 13 երկար ու ձիգ տարիները չեն ընկճել նրան: Նրա ձախ ձեռքի մատնեմատին երկու ոսկյա մատանիներ են շողշողում: Մեկը՝ պսակադրության օղն է, որը փառք ու պերճանք շնորհեց նրան, մյուսը մատին է հագցրել այն ժամանակ, երբ փառքը լքեց:

Մոհամմադ Ռզա շահ Փեհլեւիի մահվան 11-րդ տարեդարձին Շահբանուն Եգիպտոս եկավ եւ բնակություն հաստատեց Կահիրեի Թահիր պալատում, որտեղ ժամանակին ապրել է Եգիպտոսի վերջին թագավոր Մալիք Ֆարուկը:

Ֆարահը դպրոցական նրբագեղ աղջնակ էր, երբ ամուսնացավ շահի հետ: Նրան արու զավակ՝ թագաժառանգ պարգեւեց: Թագադրության ժամանակ Ֆարահը ներքուս բավարարված էր: Դա նրա հոգու թագավորությունն էր: Գթասիրտ էր նա, բայց ամեն ինչ փոխվեց: Փոխվեց ճակատագրի անիվի ընթացքը:

Թահիր պալատում, Մալիք Ֆարուկի աշխատասենյակում նստած եմ Շահբանուի դիմաց: Միասին պատմության էջեր ենք թերթում: Մեր հարցազրույցը տեղի է ունենում այնպիսի մի մթնոլորտում, որտեղ իշխողը թախիծն է: Երկու ժամ տեւած հարցազրույցի ժամանակ չեմ հիշում մի պահ, որ արցունքապատ աչքե-

Շահը մեկնում է Պարսկաստանից

րը չմաքրեր: Ժամանակ առ ժամանակ վրա հասնող հուզմունքն ստիպում էր նրան լռել: Շահբանուն դեռ ոչ մեկի հետ չի կիսել իր հիշողությունները: 13 տարի լռել է, եւ այսօր ժամն է լրացնելու պատմության չգրված էջերը:

– Ինչո՞ւ էիք շահի հիվանդությունը թաքցնում ժողովրդից: Չէ՞ որ իրանցիները գթասիրտ են, եթե իմանային նրա հիվանդության մասին, այդքան դաժան չէին վարվի:

– Շահը չէր ցանկանում, որ ժողովուրդն իմանա այդ մասին: Նույնիսկ ինձանից էր թաքցնում հիվանդությունը: Այնինչ, ես վաղուց արդեն գիտեի, որ վիճակը բավականին ծանր է: 1978 թվականն էր: Շահի հիվանդության մասին ֆրանսիացի բժիշկներն ուզում էին տեղեկացնել ընտանիքի անդամներից մեկին: Ասացին, որ շահի հիվանդությունն արյան հետ է կապված: Այդ ժամանակ «քաղցկեղ» բառը չօգտագործեցին: Խոսքը վաղեմի [illegible] հիվանդության մասին էր: Իմանալով այդ, ասես սառը ջուր լցրեցին գլխիս: Հիշեցի, որ երկու տարի է, ինչ բժշկական ստուգումների համար այլեւս արտասահման չի մեկնում: Իսկ մինչ այդ, երբ վերջին անգամ Ավստրիայից վերադարձավ, ինչ-որ շշուկներ էի լսել: Անընդհատ բժիշկներ էին այցելում: Այդ օրերին պարոն Ալամն էլ էր հիվանդ, եւ ինձ հավաստիացնում էին, թե բժիշկները նրան են այցելում:

– Իրանում ապրած վերջին օրերի մասին պատմեք: Լսել եմ, որ շահը հայրենիքը լքելու ժամանակ նույնիսկ զինաթափել էր անձնական թիկնազորի անդամներին, որ իր գնալուց հետո արյունահեղություն տեղի չունենա:

– Այդ մասին իրոք ոչինչ չգիտեմ, բայց գիտեմ, որ շահը դեմ էր արյունահեղությանը: Ես երկրի արքան եմ, ասում էր նա, բռնակալ չեմ, որ իշխանության համար արյուն թափեմ: Շահը չէր ուզում անգամ մի կաթիլ արյան հետք թողնել իր ձեռքերին: Նա հաճախ էր կրկնում, որ թագավորության հիմքը չպետք է կառուցել արյան վրա: Մղձավանջային օրեր էին, հատկապես շահի համար: Բայց նա լռում էր:

Պալատից դուրս գալու պահը երբեք չեմ մոռանա: Սպասավորներն ու թիկնազորը շրջապատել էին շահին, ձեռքերն էին համբուրում, ծնկաչոք խնդրում էին չգնալ: Ես այդ ժամանակ քաջալերում էի բոլորին եւ խորհուրդ տալիս չընկճվել: Խոստանում էի, որ շուտով կվերադառնանք: Երբ նստեցինք անձնական ուղղաթիռը, կանխազգացի, որ այլեւս չենք վերադառնալու:

Օդակայանը ամայի էր, բոլորը գործադուլ էին հայտարարել: Մեզ մոտ էին թիկնազորի սպաներից ոմանք եւ մի քանի թղթակիցներ: Երբ թիկնազորի սպաներից մեկը փաթաթվեց շահի ոտքերին, մի պահ որսացի սպայի հայացքը: Նրա աչքերի մեջ պտտվում էր հույսի աննշան մի լույս, որ կարող է մենք չգնանք: Նրա աչքերն արցունքապատ էին: Ավելի հուզիչ տեսարան հնարավոր չէ պատկերացնել: Թիկնազորի սպաները մինչեւ ինքնաթիռ ուղեկցեցին մեզ: Աղերսում էին չգնալ: Ինքնաթիռում մի ադրբեջանցի սպա արտասվում էր: Ես դիմեցի նրան. «Դու ադրբեջանցի ես եւ պատվախնդիր, դուք պետք է երկիրը պահպանեք: *(Շահբանուն ծագումով ադրբեջանցի է. խմբ.)* Անտարակույս մենք կվերադառնանք»: Շահփուր Բախտիարը Մեջլիսից վստահության քվե ստանալու ակնկալիքով մնացել էր Թեհրանում: Նա էլ էր ուղեկցում մեզ: Բախտիարը հուզված էր եւ ուսերին հսկայական պատասխանատվության բեռ էր կրում:

Ասուանում դիմավորելու եկած նախագահ Սադաթի եւ նրա ուղեկիցների ջերմ վերաբերմունքը փոքր-ինչ քաջալերեց մեզ: Սադաթի դուստրը փարվել էր շահին եւ լաց էր լինում: Առաջին անգամ վտարանդիության դառնությունը ճաշակեցի Աբու Սիմբելում: Վտարանդիություն եւ աքսոր արտահայտությունները մինչ այդ լոկ բառարանային բառեր էին ինձ համար: Ով կրում է այդ խարանը, բացի իր հայրենիքից, ամեն տեղ կարող է գնալ: Թուրքմենական մի ասացվածք կա. «Պանդխտությունը ոչ մեկին չի սպանում, բայց չի էլ թողնում մարդ ուրախանա»:

Երկրորդ անգամ Եգիպտոս ուղեւորվելիս նույնպես ջերմ ընդունելության արժանացա: Ամերիկայում մեզ անընդհատ տեղաշարժում էին: Այդ ընթացքում շատ դեպքեր տեղի ունեցան: Հոգեկան ապրումները, տագնապալից լուրերը եւ հիվանդությունը շահին մարմնապես ուժասպառ էին արել, բայց նա մինչեւ կյանքի վերջին վայրկյանը, նույնիսկ այն ժամանակ, երբ ոչ մեկին չէր ճանաչում, դարձյալ հոգեպես ուժեղ էր: Երբեք չէր խոսում իր տառապանքների եւ կարոտի մասին: Սավառնող արծվի նման երկրի վրա տեղի ունեցածը չէր նկատում:

Մի օր տրտմության ծանր բեռան տակ նստած էի հիվանդանոցում: Այլեւս հույս չկար, որ շահը կապաքինվի: Հանկարծ ամբողջ մարմնովս սարսուռ անցավ: Դուրս եկա պատշգամբ եւ նայեցի դեմի հեռուները, Նեղոս գետին եւ եգիպտական բուրգերին: Մտովի գնացի Պերսեպոլիս: Մտածեցի, որ շատերն են մեզ նման կյանքի ովկիանոսում փոթորկահար եղել: Մտածեցի, որ դա պատմության առաջին ողբերգությունը չէ, ոչ էլ վերջինը: Այդպես է եղել թագավորների, թագուհիների, Նապոլեոնների, ցարերի, մարգարեների, սրբերի ճակատագիրը: Մտածեցի, թե ինչու այդ-

Թագուհին երջանիկ տարիներին

քան տառապել. հողից ծնվել ենք, մի օր էլ հող պետք է դառնանք: Մեր ճակատագիրը ճակատներիս գրված չէ, հողին է գրված: Մտածեցի, հողի ակոսները ճակատիս խորշոմներն են: Փորձեցի էլ ավելի վեր խոյանալ եւ դուրս գալ հողեղեն մարդու կաղապարից եւ պատմության անդաստանում ստանձնել այն դերը, որ ինձ է վստահված: Նորից նայեցի դեմի հեռուները: Նեղոսը հոսում էր առաջվա նման: Գնացի, որ մի քանի ժամ քնեմ, բայց դեռ կոպերս չէին ծանրացել, երբ ինձ կանչեցին: Մոտեցա մեռնող արքային: Շահը վերջին անգամ խորը շունչ քաշեց եւ...

Բժշկուհին հանեց շահի մատանին եւ բարձի տակ դրած աղոթարանի հետ ինձ հանձնեց: Վերջին անգամ համբուրեցի շահին, դեռ մարմինը տաք էր, նույնիսկ ինձ թվաց, որ շնչում է: Գրկեցի թագաժառանգին եւ ասացի. «Հայրդ գնաց Աստծո մոտ. միշտ նրա հետ է եղել, հիմա էլ նրա մոտ է գնում»: Մի ժամ հետո Սադաթի ընտանիքը եւ Եգիպտոսի կառավարության անդամները մեզ միացան: Որոշ ժամանակ անց հողմապտույտ հիշեցնող հուզանքի մեջ ընկա:

Մարոկկոյի թագավորը Մեքքայի տաճարը ծածկող կտորից մի պատառիկ էր ավել թագաժառանգին, որ շահի դին պատանապատենք: Մահվանից առաջ շահն ուզում էր ուղերձ հղել Իրանի ժողովրդին: Արդեն պատրաստել էինք տեքստը, բայց շահն այն աստիճան հյուծված էր, որ չկարողացավ իր վերջին խոսքն ուղղել ժողովրդին: Գահաժառանգի 20 տարին դեռ չէր լրացել, եւ համաձայն օրենքի, ես պետք է ստանձնեի շահի պարտականությունները: Որոշեցի մի ուղերձ հղել Իրանի ժողովրդին: Այն իրականում շահի կյանքի վերջին օրերին ինձ համակած զգացմունքների արտացոլումը պիտի լիներ:

– Ասում են, թագավորը մեռավ, կեցցե թագավորը: Դուք ինչպե՞ս կարողացաք ստանձնել շահի պարտականությունները:

– Ես մեն-մենակ էի: Այդ օրերին մեր բարեկամներին կարելի էր հաշվել մատների վրա: Բոլորը, նույնիսկ նրանք, ովքեր ժամանակին վայելել էին շահի ողորմածությունը, լքել էին մեզ: Նորից սկսեցինք մեր շուրջը հավաքել բարեկամներին եւ քաջալերել նրանց: Երեք ամիս հետո պիտի լրանար թագաժառանգի 20 տարին: Երեք ամիսը բավականին մեծ ժամկետ էր: Մտածեցինք, թե ուղերձը պետք է հրապարակի թագաժառանգը: Նա պիտի հայտարարեր, որ ստանձնում է հոր պարտականությունները: Ուղերձի ընթերցման օրը՝ հոկտեմբերի 31-ը, որ միեւնույն ժամանակ գահաժառանգի ծննդյան օրն էր, հրապարակվեց մամուլում: Իսկ նոյեմբերի 2-ին Ամերիկայում պետք է տեղի ունենային նախագահական ընտրություններ: Մի օր տիկին Սադաթը զանգահարեց եւ հայտնեց, թե Քարթըրը հեռախոսով խնդրել է հնարավորության դեպքում հետաձգել ուղերձի հրապարակման օրը: Պատճառը Իրանում գերեվարված ամերիկացի պատանդների հարցն էր: Ես առարկեցի, ասելով, որ, ըստ սահմանադրության, թագաժառանգը 20 տարին լրանալու օրը պետք է հայտարարությամբ հանդես գա:

Հոկտեմբերի 31-ին թագաժառանգն իրանական դրոշի մոտ կանգնած ընթերցեց ուղերձը, եւ Ղուրանով երդվեց: Սակայն այդ օրը հայտնեցին, որ արբանյակային կապը չի աշխատում: Տեսաժապավենը մի թղթակցի միջոցով ուղարկեցինք Աթենք: Բարեբախտաբար նույն օրն էլ ուղերձը հրապարակվեց ֆրանսիական հեռուստատեսությամբ: Ֆրանսիացիները հարգանքով նշեցին, որ մի երիտասարդ ստանձնում է հոր պարտականությունները: Իսկ ամերիկացիները հեգնանքով արտահայտվեցին այդ մասին:

– Մի՞թե Եգիպտոսը նորընծա շահի եւ ձեզ համար հարմար բնակավայր չէր: Ինչո՞ւ հեռացաք Եգիպտոսից:

– Մենք ընտրության լայն հնարավորություն չունեինք: Սադաթի հուղարկավորության ժամանակ ԱՄՆ-ի պետքարտուղար գեներալ Հեյգը հեռախոսեց եւ Ռեյգանի անունից հրավիրեց տեղափոխվել Ամերիկա: Ես ընդունեցի նախագահի հրավերը, քանի որ, նորընծա շահը Ուիլյամս Թաունում առանձնատուն ուներ, եւ երեխաների ուսման համար այդ քաղաքը ավելի հարմար էր: Մյուս քաղաքների դպրոցներում մեր երեխաներին չէին ընդունում: Ծնողները վախենում էին ահաբեկիչներից: Մյուս կողմից, Սադաթի մահը մեծագույն հարված էր մեզ համար: Նա ինձ եւ ընտանիքիս անդամների համար հոգատար եղբայր էր: Ամենածանր պահերին Սադաթը քաջալերում էր մեզ: Նրա մահվանից հետո, չնայած Հուսնի Մուբարաքի նույնքան ջերմ եւ մարդկային վերաբերմունքին, Եգիպտոսում մնալն անիմաստ էր:

– Մոհամմադ Ռզա շահի դին հողին հանձնելու վերաբերյալ, որ առայժմ պահ է դրված Եգիպտոսում, տարբեր խոսակցություններ են գնում: Ասում են, թե եգիպտական կառավարությունը ճնշում է գործադրում եւ ստիպում անհապաղ հուղարկավորել դին: Մյուս կողմից, եթե շահի դին Եգիպտոսում հողին հանձնվի, Իրան վերադառնալու հույսը հօդս է ցնդում: Ի՞նչ կասեիք այդ մասին:

– Լուսահոգի շահի դին, մինչ Իրան վերադառնալը, պահ է դրվելու Եգիպտոսի Ռեֆաի մզկիթում: Նրա դին պատանապատված է Մեքքայի տաճարը ծածկող կտորի մի պատառիկով եւ զարդարված է Իրանի դրոշով: Շահի դին միայն Իրանում կհանձնվի հողին, իսկ նրա շիրմաքարին կգրվի.

«Ո՜ Աստված, հասուցման պահին մեր սնուցածը թող ողորմածության եւ ներման պտուղներ լինեն»:

Հարցազրույցը վարեց Մանուչեհր ՓԻՐՈՒԶ

Իրանը եւ Պակիստանը պարտադրեցին աֆղան մուջահեդներին հրաժարվել ջիհադից

«Քեյհան», 8 օգոստոսի, Լոնդոն

Իրանի արտգործնախարար Վելայաթին Աֆղանստան-Պակիստան-Իրան հանդիպման առաջին փուլում, որն ավարտվեց հուլիսի 30-ին Իսլամաբադում, աֆղան մուջահեդներին ստիպեց հրաժարվել Խ. Միության կողմից հովանավորվող Քաբուլի վարչակարգի տապալումից եւ ջիհադի օգնությամբ իսլամական իշխանություն ստեղծելու մտադրությունից, դրա փոխարեն համոզեց նրանց ընդունել աֆղանական հարցի կարգավորման համար ՄԱԿ-ի կողմից առաջարկված բանաձեւը: Այդ հարցում Վելայաթին աջակցում էր Պակիստանի արտգործնախարարության գլխավոր քարտուղար Աքրամ Զաքին, որը գլխավորում էր պակիստանյան հանձնաժողովը: ՄԱԿ-ի բանաձեւի համաձայն, նախ պետք է Աֆղանստանում ստեղծվի ժամանակավոր կառավարություն, որից հետո անհրաժեշտ է կազմակերպել ազատ ընտրություններ:

Իսլամաբադի երկրորդ նստաշրջանում Իրանի արտգործնախարարը պաշտոնապես հայտարարեց Իրանի տարածքում գործող «Իսլամական միասնություն» կուսակցության լուծարման մասին: Որոշում կայացվեց Աֆղանստանից միջազգային ատյաններին այսուհետեւ ներկայացնել միայն մեկ հանձնախումբ: Ռսն Մորթազավին, որ Իրանում հանդես էր գալիս «Իսլամական միասնություն» կուսակցության խոսնակի դերում, Իսլամաբադի նստաշրջանի ավարտին հայտնեց իր համաձայնությունն ընդունված որոշման կապակցությամբ:

Իրանի իսլամական հանրապետությունը շիա աֆղաններին ցուցաբերած իր աջակցությունը դադարեցնելու դիմաց պահանջեց ժամանակավոր կառավարության կազմում ընդգրկել որեւէ շիա աֆղանի:

Պակիստանում ԱՄՆ-ի դեսպանը եռաբեւեռ հանդիպման ժամանակ Պակիստանի եւ Իրանի ջանքերի շնորհիվ ընդունված որոշման կապակցությամբ հայտնելով իր գոհունակությունը, նշեց, որ համատեղ նստաշրջանում ընդունված որոշման կետերի իրականացմանը կօժանդակի նաեւ ԱՄՆ-ը: ԱՄՆ-ի դեսպանը, ողջունելով աֆղանական հարցի խաղաղական ուղիներով լուծման համար Իրանի եւ Պակիստանի համատեղ ջանքերը, նշեց, որ եռաբեւեռ նստաշրջանում ձեռք բերված համաձայնությունը կարեւորագույն քայլ է աֆղանական հարցի լուծման ճանապարհին:

Հետաքրքիրն այն է, որ Իսլամաբադի հավաքի վերջին նստաշրջանին մասնակցում էր նաեւ ԱՄՆ-ի դեսպանը: Ամերիկյան դեսպանի եւ Իրանի արտգործնախարարի համատեղ ներկայությունը նստաշրջանում չվրիպեց միջազգային մամուլի ներկայացուցիչների տեսադաշտից: *«Լը Մոնդի» մեկնաբանի ուղարկած «Աֆղանական դիմադրությունն Իրանի եւ Պակիստանի ճնշման տակ ընդունում է ՄԱԿ-ի բանաձեւը» խորագրով թղթակցության մեջ մասնավորապես նշված է. «Հակառակ գոյություն ունեցող կասկածամտությունների եւ ներքին տարաձայնությունների, աֆղան մուջահեդները, տեղի տալով, հիմք ընդունեցին աֆղանական հարցի լուծման համար ՄԱԿ-ի ներկայացրած բանաձեւը: ԱՄՆ-ի դեսպանը բանակցությունների սեղանին նստել էր Վելայաթիից ոչ այնքան հեռու: Չնայած նրանք միմյանց հետ չեն խոսել, սակայն այն պահին, երբ Իրանի արտգործնախարարը հայտարարեց որոշման ընդունման մասին, ԱՄՆ-ի դեսպանը քմծիծաղեց (ԱՄՆ-ի դեսպանի քմծիծաղը, ըստ Լոնդոնում հրատարակվող ընդդիմադիր թերթի, կարող է նպաստել իրանա-ամերիկյան հարաբերությունների վերականգնմանը: Խմբ.): Վելայաթին կայացած համաձայնությունը համարեց մեծ իրադարձություն»:*

Հանդիպման ավարտին Վելայաթին նշեց, որ հաջորդ եռաբեւեռ հանդիպումը կկայանա երկու ամիս հետո, Թեհրանում:

digitised by A.R.A.R.@

Զբոսաշրջիկները «Հըզբոլլահ»-ի նորահայտ թշնամիներ

Բաալբեկը լիբանանյան քաղաքներից ամենաքմահաճն ու ամենատարօրինակն է իր անցյալի գեղեցիկ հնություններով և ներկայի ահաբեկչական խմբերով: Իշխող դիրք են գրավում այստեղ 2000 տարվա հնություն ունեցող հռոմեական երեք տաճարները, որոնք բարձր կանգնած են Բեքաա հովտից այն կողմ:

1983 թվականից ի վեր Բաալբեկը նույնպես գտնվում է շիա մահմեդական արմատական խմբավորման հսկողության տակ: Դրանք ներկայացնում են Հըզբոլլահ՝ Աստծո կուսակցությունը, որը հավատարիմ է Իրանին: Տարբեր անվանումների տակ հանդես գալով, ենթադրվում է, որ նրանք 1983 թվականին կազմակերպեցին նավատորմային շտաբ՝ Բեյրութում պատճառ դառնալով 241 ամերիկացիների սպանության: 1982 թվականից ի վեր այդ կուսակցությանը պատկանող տարբեր խմբավորումներ առևանգել են ավելի քան 30 օտարերկրացիների, այդ թվում նաև ամերիկացիների:

Այժմ էլ նրանք պատանդ են պահում 13 հոգու, որոնցից 5-6-ը ամերիկացիներ են: Չնայած նրանց գտնվելու վայրն անհայտ է, լուրեր են տարածվում, որ Բաալբեկում կամ շրջակա գյուղերում են նրանք բանտարկված: Այժմ խաղաղության մոտալուտ հաստատումով Հըզբոլլահի անդամների վրա ըսպառնալիք է կախված: 15 տարվա քաղաքացիական պատերազմը Լիբանանում արդեն ավարտված է և հազարավոր զբոսաշրջիկներ սկսել են այցելել Բաալբեկ: Նրանց և՛ հագուստը, և՛ պահվածքը արմատական-պահպանողականների համար նզովելի համազոր երևույթներ են:

Օրեցօր նրանց ազդեցությունը քաղաքի վրա նվազում է: Իրանական դրոշը, ճիշտ է, դեռ ծածանվում է լիբանանյան բանակի նախկին կենտրոնի վրա, սակայն նրա կարմիր, կանաչ և սպիտակ գույները խամրել են արդեն: Նախկին իրանական հեղափոխության պահակների խմբից հարյուրավորներ թողել հեռացել են: Կանանցից քչերն են այժմ չադրաներ օգտագործում:

Սակայն հազիվ թե շիաները առանց պայքարի հանձնեն իրենց «մայրաքաղաքը»: Հունիսին մի միջադեպ տեղի ունեցավ, որ ցնցեց բոլորին: Լիբանանի զբոսաշրջիկության նախարարության կազմակերպած Խաղաղության օրվա տոնահանդեսը, որին մասնակցում էր մոտ 20 հազար մարդ, մեծամասնությունը երեխաներ, ավարտվեց Հըզբոլլահի կողմից կրակոցների տեղատարափով: *«Բաալբեկի դարավոր ավերակները շուկայի էին վերածվել, որտեղ ամենատարբեր առաջարկներ էին արվում կանանց»*, բացատրեցին նրանք հետագայում հրատարակված մի բանաձևում:

«Երբ խաղաղությունը ցոփություն և անառակություն է նշանակում, այն կյանքի չի կարող կոչվել և երբ զբոսաշրջիկություն ասելով մարդիկ հասկանում են կիրք ավերակների տակ, ապա մենք այդ ավերակները նրանց գլուխների վրա փուլ կտանք», զգուշացրին նրանք:

Այլ միջադեպեր ևս տեղի են ունեցել: *«Հանգիստ թողեք մեր քաղաքը»* կամ *«Այցելելով մեր քաղաքը՝ հետևեք մեր սովորություններին»* կոչերով պաստառները կարելի է հանդիպել զանազան վայրերում: Քաղաքի մի քանի հազարի հասնող սիրիական ռազմական ստորաբաժանումները դեռևս համբերատարությամբ են նայում այս ամենին, սակայն բացառված չէ, որ միջամտեն, երբ «մշակութային» այս բախումը ավելի խորանա: *«Սիրիացիները կարող են մաքրել այս տարածքը, բայց նրանք այն պարզապես նվեր են տվել Իրանին»*, ասում է բաալբեկցի մի վաճառական:

Ըստ Հըզբոլլահի Իսլամական Ամալ թևի առաջնորդ Մուսավիի, որը 150 հազարանոց քաղաքի ամենահզոր մարդն է, Բաալբեկի իսլամական խմբավորման առաջնորդները դեմ չեն, որ ոչ մահմեդականներ այցելեն պատմական այդ վայրերը: *«Սակայն մենք չենք կարող թույլ տալ, որ այստեղ մարդիկ խմեն կամ սեր բացահայտեն միմյանց հասարակության աչքի առաջ»*, ասում է նա, ավելացնելով, որ դեմ է նաև Բաալբեկի ավանդական փառատոնը վերականգնելու Լիբանանի ծրագրերին: Արդարև, 1955 թվականից սկսած մինչև պատերազմի բռնկումը, Բա տաճարի աստիճանների վրա բաց օդում իրենց հրաշալի կատարումներով հանդես են եկել համաշխարհային հռչակի արժանացած այնպիսի աստղեր, ինչպիսիք են Էլլա Ֆիցջերալդը, Քոուլ Պորտերը, Ջինջեր Ռոջերսը, Կլաուդիո Առոն, Մստիսլավ Ռոստրոպովիչը և ուրիշներ:

Մուսավիի լավ պաշտպանված գրասենյակից մի քանի քայլի վրա, այնուամենայնիվ, կարելի է տեսնել մանր-մունր զարդեղեններ վաճառող փոքրիկ կրպակներ, ինչպես նաև ուղտապաններ, որոնք ֆրանսերենով և արաբերենով հրավիրում են այցելուներին ընդամենը 1 դոլլարով վայելել զարդանախշ գորգերով պատված ուղտի սապատի վրա նկարվելու հաճույքը:

«Բաալբեկը լիբանանյան կառավարության կողմից անուշադրության էր մատնված»,- շարունակում է Մուսավին: - *Հըզբոլլահը առաջ եկավ՝ պատերազմելու Իսրայելի դեմ: Այս քաղաքն այժմ իսլամական դիմադրության կենտրոնն է»:*

Բոլոր կասկածները փարատելու համար, որ նրանց մտադրությունները լուրջ են, բավական է նայել մոտակա շենքերից մեկի պատին կպցրած Այաթոլլահ Խոմեյնիի հսկայական նկարին և կարդալ հետևյալ խոսքերը՝ *«Իսրայելին պետք է սրբել աշխարհի երեսից»:*

Իր գոյությունն այստեղ ամրապնդելու նպատակով իրանական կառավարությունը ոչ ջանք չի թափել: Տեղացիները խոստովանում են, որ լավ գործեր կատարվել են: Բացվել է Խոմեյնիի հիվանդանոցը, որը Բեքաայում լավագույն բուժօգնությունն է մատուցում մարդկանց, համեմատաբար էժան գներով: Հավասի ճամփա անունը կրող «սուպերմարկետը» ծանոթ է բոլորին: Իրանցիները նաև էլեկտրականություն են անցկացրել շրջանում և նույնիսկ ձկնաբուծություն հիմնել:

Հակառակ այս բոլորին, նրանց նկատմամբ տեղացի ժողովրդի դժգոհությունը չի նվազում: Նրանց դուր չի գալիս մեկուսացված լինելու հանգամանքը: *«Նրանք ոչ միայն պայքարում են Իսրայելի դեմ, այլև՝ մեր կենցաղի: Զբոսաշրջիկները պետք է գան, և նրանք ազատ են հագնելու այն, ինչ ցանկանում են: Կյանքն զգալիորեն փոխվեց նրանց գալուստով»*,- ասում է 26 տարեկան տեղացի մի կին:

Լառա ՄԱՐԼՈՒ
Time, օգոստոս 19

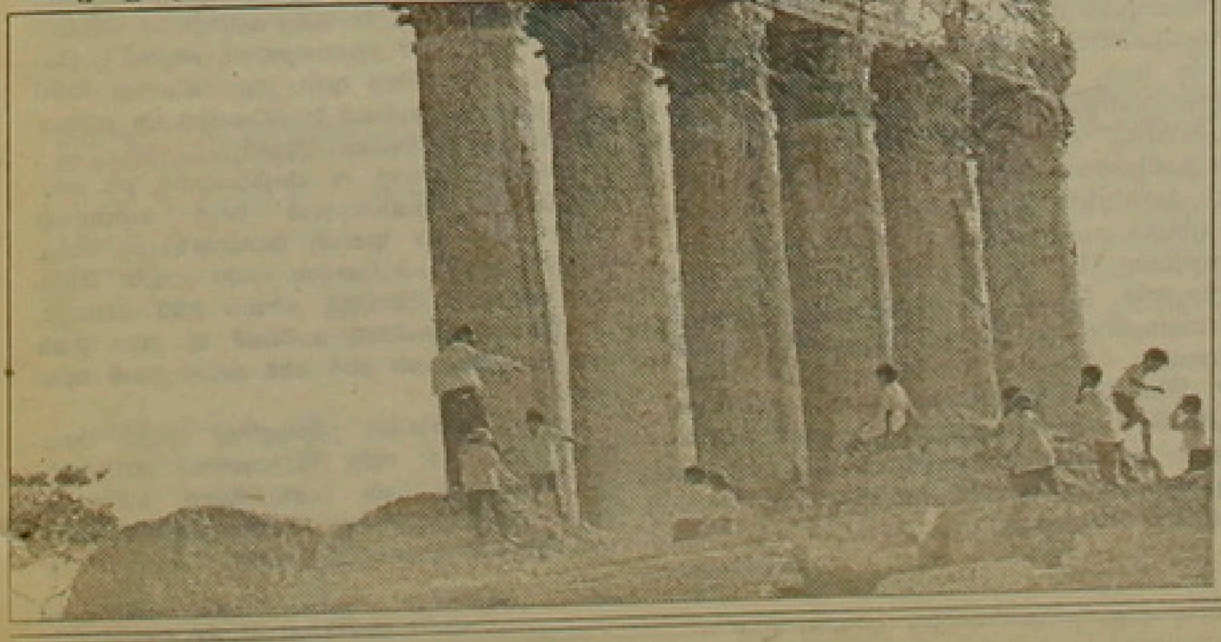

Պաղեստինցիների անհանգստությունը

Իսրայելի պահանջները խաղաղության խորհրդաժողովի հաշվով ծանր են, որպեսզի ընդունվեն գրավյալ տարածքներում

Արևելյան Երուսաղեմում թերթավաճառը մի ծանրաչափ է, որը թույլ է տալիս իմանալ, թե պաղեստինցիների մոտ քամին որ կողմից է փչում: *«Այդ Ջեյմս Բեյքերին պետք չէ ասել, քանի որ նա ուզում է մեզ նվաստացնել, մեզ պարտադրել մի կարգավորում, որ արդեն համաձայնեցրել է իսրայելցիների հետ»*, պայթում է Զաքարիան, երբ թերթ առնելուց հետո նրան հարցնում են, թե պաղեստինցիները պետք է մասնակցեն խաղաղության խորհրդաժողովին: Անկասկած, ցանկացած պաղեստինցու արձագանքն է՝ քամահրանքով դեն շպրտել ամերիկյան առաջարկը: Դա այնքան հեռու է իրենց երազանքից. այդ խորհրդաժողովը նպատակ չունի քննարկել պաղեստինյան անկախ պետություն ստեղծելու հարցը, ոչ Յասեր Արաֆաթը, ոչ էլ Պաղեստինի ազատագրության կազմակերպությունը որևէ պաշտոնական ներկայացուցիչ իրավունք չունի նստել բանակցությունների սեղանի շուրջը: Ծանր է ընդունել: Առավել ևս, որ շատ ժամանակ չի անցել, ինչ ապագան լուսավոր էր թվում: Ինթիֆադան՝ քարակոծը, իր գագաթնակետին էր հասել: Յասեր Արաֆաթը Ալժիրում հռչակել էր «Պաղեստինյան անկախ պետությունը», նույնիսկ Միացյալ Նահանգները Թունիսում երկխոսություն էին սկսել Պաղեստինի ազատագրության կազմակերպության հետ:

Դրանից հետո՝ ինչպիսի անկում, որն արագացվեց Ծոցի ճգնաժամի ժամանակ Յասեր Արաֆաթի և Սադդամ Հուսեյնի գրկախառնումով: *«Ինչու՞ մենք պաղեստինցիներս պետք է միշտ ծանր գին վճարենք: Հուսեյն թագավորը նույնպես պաշտպանել էր Իրաքին, սակայն Միացյալ Նահանգները նորից նրան համակրություններ են անում»*, հարց է տալիս Սալլադին փողոցի խանութպան Ալին:

Յասեր Արաֆաթը զուգե պարտավոր էր հասկանալ, որ ինքը նույն կռվանները չունի, ինչ հորդանանցի տիրակալը: Այսօր, առաջին անգամ, Արևելյան Երուսաղեմում, Նաբլուսում կամ Ռամալլայում պաղեստինցիները գրեթե բացահայտորեն քննադատում են «Ծերուկին»՝ Յասեր Արաֆաթին և հարց տալիս, թե ժամանակը չէ՞, որ նա տեղը զիջի: *«Դասերից մեկը, որ մենք պաղեստինցիներս պետք է քաղենք Ծոցի ողբերգությունից, այն է, որ մենք պետք է սովորենք լավագույնս գնահատել, միջին և երկար ժամանակահատվածի համար, մեր դիրքորոշման հետևանքները»*, բացատրում է մեզ Բեթղեհեմի համալսարանի սոցիոլոգ Բեռնար Սաբելլան: Պաղեստինցիները կկարողանա՞ն այս անգամ գործել ոչ մղումներով:

Բեթղեհեմի քաղաքագլուխ Էլիաս Ֆրեջը, չափավոր և պրագմատիկ, վճռականորեն պատասխանում է. *«Բեյքերին պետք է այո ասել, որպեսզի միջանկյալ փուլում ձեռք բերենք ինքնավար վարչակարգից ավելի և անկախ պետականությունից պակաս մի բան: Դա մեզ թույլ կտա ազատվել իսրայելական վարչությունից»:*

Չբացակայել Մերձավոր Արևելքում նոր կարգեր հաստատելու խոշոր առևտրից և փորձել դրանից օգուտներ քաղել. սա էլ Ֆեյսալ Հուսեյնի կողմից ղեկավարվող պաղեստինցիների փոքրիկ խմբի դիրքորոշումն է, որը, Թունիսում Պաղեստինի ազատագրության կազմակերպության հետ համաձայնեցրած, Երուսաղեմում բանակցում է Ջեյմս Բեյքերի հետ: Այս խումբն արդեն կարող է պարծենալ որոշ հաջողություններով: Միացյալ Նահանգները կողմնակից են խաղաղությանը՝ ընդդեմ տարածքների, ընդդեմ նոր բնակավայրերի, ընդդեմ Արևելյան Երուսաղեմի բռնակցման... Սակայն սրանք թանկ վճարված ձեռքբերումներ են: Պաղեստինցիները ոչ միայն պետք է հրաժարվեն Պաղեստինի ազատագրության կազմակերպության ինքնուրույն պատվիրակություն ունենալուց, այլև համակերպվեն փոխզիջման. Արևելյան Երուսաղեմից մի ներկայացուցիչ տալ Հորդանանի հետ միացյալ պատվիրակության կազմում: Եվ ավելին, առաջին կարգի այնպիսի անհատներ, ինչպես Ֆեյսալ Հուսեյնը, պետք է ետ քաշվեն, երբ ամերիկացիները ընդունեն Իսրայելի վետոն: Դրանից զատ, նոր բնակավայրեր հիմնելու Իսրայելի քաղաքականությունը դեռ [illegible] կշարունակվի: Դրա ապացույցն է Էշկոլոտի՝ Հեբրոնից հարավ նոր գաղութի հիմնումը:

Ալեն ԲՈՆՎԻԼ
«Le Point» 16 օգոստոս 1991

Ժամանակին համընթաց

Մինչ 60-ական թվականների կուռք հանդիսացող **Ռոլինգ Ստոունզ** և **Հու** խմբերը այժմ արդեն գոյություն չունեն, 70-ականների անհայտները գնալով ավելի ժողովրդականություն են վայելում: **Սթինգ, Ջոն Կուգար Մելենքեմփ** և **Էրոսմիթ** խմբերն այժմ բավական պատվավոր տեղ են զբաղեցնում երաժշտական աշխարհում: Ժամանակը խոսում է ավելի շատ ռոք երաժշտության երկրորդ, քան առաջին սերնդի ներկայացուցիչների օգտին: Այն առավելապես «սիրալիր» է Բոնի Ռայթի, Թոմ Պետիի, Էլվիս Կոստելլոյի և Ռիչարդ Թոմփսոնի նկատմամբ, որոնք հենց նոր հրապարակ են հանել իրենց նոր ալբոմները: Դրանք լավ մեղեդայնության և կիթառի ճկուն նվագակցության հիանալի օրինակներ են: Եթե սրանց ավելացնենք նաև Պոլ ՄակՔարթնիի բացառիկ լավ ալբոմը և Մարշալ Քրենշոուի վերադարձը ավետող սկավառակը, ապա վստահաբար բավարարված կլինենք ռոքն ռոլի ուղեկցությամբ հիանալի ժամանակ անցկացնելու մեր ցանկությունը:

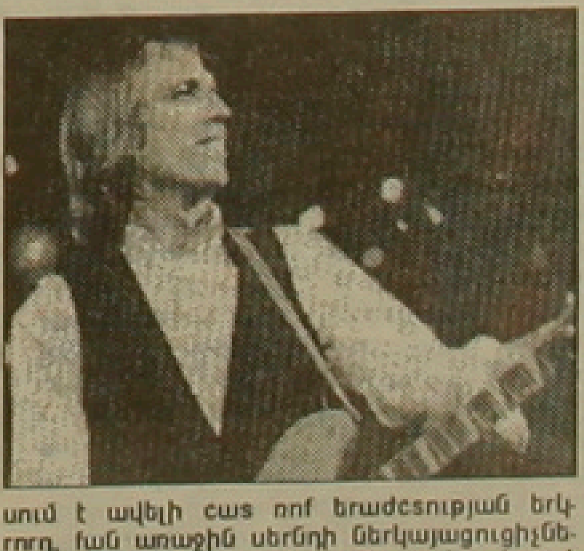

ՄակՔարթնիի նոր ձայնասկավառակը իր երիտասարդ տարիների «կախարդանքի» անկրկնելի վերամարմնավորումը կարելի է համարել: Նա ազատ և անկաշկանդ երգում է **«Բիթլզի»** նախկին երգերից և իր իսկ գրած առաջին երգը, որը կոչվում է **«Ես կորցրեցի իմ փոքրիկ աղջկան»**: Նրա դանդաղեցրած **«Եվ ես սիրում եմ նրան»** երգը դեռևս նույնքան գեղեցիկ է հնչում, ինչքան տարիներ առաջ: Ամերիկացի Կարլ Դեյվիսի համագործակցությամբ գրած նրա **Լիվերպուլ** օրատորիան, որը 300 կատարողների համար ութ մասից բաղկացած երաժշտական մի գործ է, հուլիս ամսին առաջին անգամ հնչեց Ռոյալ Լիվերպուլ ֆիլհարմոնիկի կատարմամբ: ■

digitised by A.R.A.R.@

Նուռսուլթան Նազարբաեւը մտավախություն է հայտնում միջհանրապետական պատերազմների վերաբերյալ

Օգոստոսի 26-ին, ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի նիստից հետո, Մոսկվայում Ղազախստանի ներկայացուցչությունում կայացած լրագրողների հետ զրույցի ժամանակ Ղազախստանի նախագահ Նուռսուլթան Նազարբաեւը [illegible] հայտնեց ԱՄՆ նախագահ Ջորջ Բուշին [illegible] ժամանակ Ղազախստանի դիրքորոշման [illegible] համար: Նախագահ Բուշը, ասաց նա, «լսեց» օգոստոսի 20-ի [illegible], որն «ինչ-ինչ պատճառներով չցանկացան լսել այստեղ Միությունում»:

Ն. Նազարբաեւի կարծիքով, Ղազախստանի դիրքորոշումը «փոխեց ուժերի հարաբերակցությունը եւ [illegible]»: Դրա հետ մեկտեղ նա նշեց, որ դա ոչ մի կերպ չի նվազեցնում [illegible] այն դերը, որը խաղացին Բ. Ելցինը, Ռուսաստանի Գերագույն խորհուրդը եւ մոսկվացիները:

Ն. Նազարբաեւի կարծիքով, [illegible] պետք է օգտագործվի երկրում համախմբման համար: Դրա հետ կապված նա եւս մեկ անգամ կրկնեց իր առաջարկությունը՝ 15 հանրապետությունների ղեկավարների խորհրդակցություն անցկացնել Ալմա-Աթայում եւ հույս հայտնեց, որ այն [illegible] կավարտվի: Նազարբաեւը նախազգուշացրեց «վհուկների որս» սկսելու վտանգի մասին: «Եթե հիմա սկսենք փնտրել, թե ով ինչ է ասել խռովության ժամանակ [illegible], ապա [illegible]: Ես դեմ եմ դրան: [illegible]», ասաց նա:

Նուռսուլթան Նազարբաեւը առաջարկեց [illegible] կառավարության փոխարեն երկրի միասնական տնտեսական խորհուրդ ստեղծել, որը կազմված կլինի բոլոր հանրապետությունների ներկայացուցիչներից: Այդ դեպքում հանրապետություններից ոչ մեկը կասկածով չի վերաբերվի կենտրոնին: Նա առաջարկեց այդպիսի խորհրդի նախագահ նշանակել հանրապետությունների հայտնի գործիչներից որեւէ մեկին, օրինակ Վ. Ֆոկինին, Վ. Կեբրիչին կամ Կ. Պրունսկենեին:

Նազարբաեւը հանդես եկավ բոլոր հանրապետությունների անկախությունը [illegible] կողմ: 2-3 տարվա հետո, ասաց նա, տնտեսությունը կսկսի [illegible]: Սակայն դրա անհրաժեշտությունը պետք է զգան բոլորը:

Նուռսուլթան Նազարբաեւը միաժամանակ հանդես եկավ Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինի առաջարկության դեմ, որը վերջինս արեց Ֆեդերացիայի խորհրդի օգոստոսի 23-ի նիստում [illegible] Ռուսաստանին [illegible] ղեկավարները, ՊԱԿ-ի նախագահը: Նազարբաեւի կարծիքով, դա կառաջացնի հանրապետությունների անվստահությունը Ռուսաստանի Ֆեդերացիայի նկատմամբ, եւ այդ ժամանակ [illegible]:

Ղազախստանի նախագահը մտավախություն հայտնեց միջհանրապետական պատերազմների ծագման վերաբերյալ՝ «Ռուսաստանի կողմից սահմանները վերանայելու հարցի բարձրացման» դեպքում:

Ռուսաստանը կճանաչի Վրաստանի անկախությունը

Վրաստանի նախագահ Զ. Գամսախուրդիան երեկ հայտարարեց խորհրդարանում, որ նախօրյակին Բ. Ելցինը հեռախոսով հայտնել է, թե մոտ օրերս Ռուսաստանը պատրաստվում է ճանաչել Վրաստանի անկախությունը:

Նույն օրը Վրաստանի Գերագույն խորհուրդը ճանաչեց Էստոնիայի եւ Լատվիայի անկախությունը:

Ընդունվեց նաեւ նախարարների կաբինետի մասին օրենք, որի կետերից մեկը պաշտպանության նախարարության ստեղծումն է: Դա երեւի կթուլացնի վերջին ժամանակներս նախագահի եւ ազգային գվարդիայի միջեւ առաջացած լարվածությունը:

Ներկայումս 10-հազարանոց ազգային գվարդիան գտնվում է ամառային ճամբարներում:

Բաքվի զինդատախազը նախազգուշացնում է

Բաքվի զինվորական դատախազ Վալերի Բոնիվարովը մեղադրեց ընդդիմությանը, առաջին հերթին Ադրբեջանի ժողովրդական ճակատին, ժողովրդավարության եւ հրապարակայնության մասին խոսակցությունների քողի տակ հանրապետությունում լարվածություն առաջացնելու, ինչպես նաեւ հանրապետության ղեկավարությանը քաղաքական սխալների մեջ մեղադրելու եւ նրան արատավորելու համար:

Վ. Բոնիվարովը օգոստոսի 25-ին ելույթ ունենալով հանրապետական հեռուստատեսությամբ, օգոստոսի 26-ին ժ. 18-ին համախմբային հանրահավաք անցկացնելու ԱԺՃ-ի կոչը որակեց որպես Բաքվում արտակարգ դրության պայմաններում հակաիրավական գործողություններ հրահրող կանխամտածված սադրանք:

Բաքվի զինվորական դատախազը, վկայակոչելով քաղաքում կարգուկանոնը վերականգնելու «աշխատավորության խնդրանքը», հայտարարեց, որ չարտոնված գործողություններ անցկացնելու դեպքում միջոցներ կձեռնարկի այն կանխարգելելու համար:

Մինչդեռ, ԱԺՃ-ի ակտիվիստները հայտարարեցին, որ զգուշանում են իշխանությունների կողմից կազմակերպված սադրանքներից, ինչը կօգնի նրանց արդարացնել ուժի օգտագործումը ցուցարարների դեմ: Ինչպես հաղորդվում է, երկուշաբթի օրը Բաքվում Լենինի արձանի մոտ հայտնվեցին ավտոկռունկներ: Ասեկոսեներ են տարածվում, թե իբր ԱԺՃ-ի կողմնակիցները մտադիր են հանել արձանը: Ժողովրդական ճակատի ղեկավարները դա որակեցին որպես սադրանք: Նրանց կարծիքով, իշխանությունները կարող են զորք մտցնել քաղաք, Լենինի արձանը «պաշտպանելու» անհրաժեշտության պատրվակով:

Դեմոկրատական վերափոխումների շարժումը ԽՍՀՄ-ի փլուզմանը դեմ է

Շեւարդնաձեի, Յակովլեւի եւ այլոց կողմից նախաձեռնված դեմոկրատական վերափոխումների շարժման քաղխորհուրդը հանդես եկավ ԽՍՀՄ-ի փլուզման դեմ:

ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդին եւ միութենական հանրապետությունների ղեկավարներին ուղղված դիմումի մեջ դեմոկրատական վերափոխումների շարժումը հայտարարում է, որ, հաշվի առնելով խորհրդային տնտեսության ճգնաժամային իրավիճակը, ԽՍՀՄ-ի փլուզումը կառաջացնի տնտեսական աղետ:

Դեմոկրատական վերափոխումների շարժումը հիմնավորում է իր տեսակետը նրանով, որ, առաջին՝ երկրի տնտեսությունը մենաշնորհված է, նրա համար անհանդուրժելի է տնտեսական կապերի խզումը: Երկրորդ՝ արտադրվող ապրանքների մեծ մասը, բացառությամբ հումքի եւ վառելանյութի, համաշխարհային շուկայում մրցակցության անկարող է: Ինչ վերաբերում է հումքին եւ վառելանյութին, ապա համաշխարհային շուկան հագեցած է դրանցով: Դրանց վաճառքն արտասահմանում առանձին հանրապետությունների կողմից անխուսափելիորեն կառաջացնի համաշխարհային գների իջեցում: Երրորդ՝ բոլոր հանրապետությունները գտնվում են մեկ, բայց եւ խանգարված դրամային համակարգի սահմաններում:

Դեմոկրատական վերափոխումների շարժման քաղխորհրդի կարծիքով, 15 անկախ վալյուտաների ներմուծումը համապատասխան ինստիտուտների եւ իրազեկ կադրերի բացակայության պայմաններում տասնյակ անգամ ավելի թանկ կնստի, քան ներկա ֆինանսական համակարգի առողջացումը:

Բացի տնտեսությունից, ասվում է դիմումի մեջ, կան նաեւ պատմության ու արտաքին քաղաքականության հետ կապված խնդիրներ: «Աշխարհում ոչ ոք չէր ցանկանա միջուկային զենք եւ ներքին անկայուն իրավիճակ ունեցող նոր պետությունների ստեղծումը», նշվում է փաստաթղթի մեջ:

Ինչպես նշվում է Դեմոկրատական վերափոխումների շարժման դիմումի մեջ, բոլոր հանրապետությունները շահագրգռված են միասնական տնտեսական տարածության պահպանման մեջ, որի ներսում կարող են կազմավորվել ավելի մեղմ քաղաքական եւ պետական միություններ:

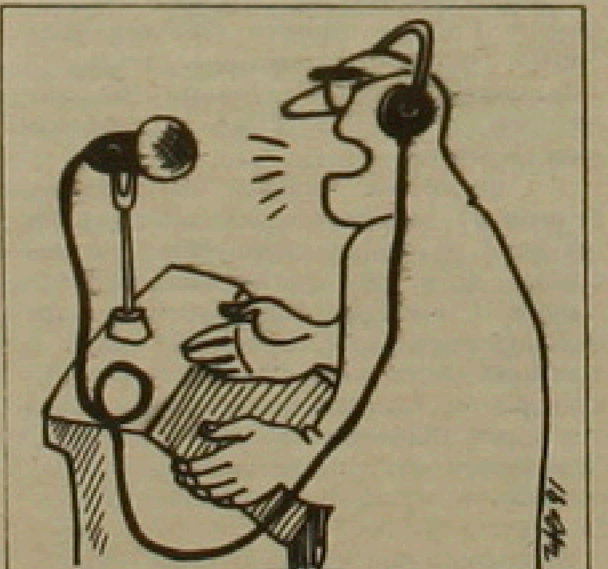

Ծաղրանկարը Նիկոլայ ՍԱՆՈՒԿՅԱՆԻ

Իրանը մտահոգված է խորհրդային մուսուլմանների ճակատագրով

Խորհրդային Միության անկայուն վիճակը, կայսրության փլուզման հեռանկարը եւ նոր պետությունների ստեղծման հնարավորությունը որոշակի լարվածություն է առաջացրել Իրանի քաղաքական շրջանակներում: Չնայած Իրանի ղեկավարության հավաստումներին, թե Խ. Միության քաղաքական վերափոխումները չեն կարող բացասաբար անդրադառնալ երկու երկրների փոխհարաբերությունների վրա, այնուամենայնիվ, արդեն Իրանի կողմից նկատելի է իր հյուսիսային հզոր հարեւանի ապագայի նկատմամբ ոչ այնքան անհիմն մտահոգությունը, առաջին հերթին՝ կապված մահմեդական հանրապետությունների, հատկապես շիա մուսուլմաններով բնակեցված եւ դեպի Թուրքիա հակում ունեցող Խ. Ադրբեջանի ճակատագրի հետ: Իրանի արտգործնախարարության տեսակետներն արտահայտող «Թեհրան թայմս» թերթը օգոստոսի 26-ի համարում, հաշվի առնելով վերոգրյալ հանգամանքները, առաջարկում է ներկա քաղաքական անցուդարձի ֆոնի վրա մուսուլմանական հանրապետություններին հուզող հարցերի քննարկման նպատակով նշված հանրապետությունների ղեկավարների մասնակցությամբ համաժողով անցկացնել Թեհրանում: Ըստ թերթի, խորհրդային հանրապետությունների դիրքորոշումը մահմեդականների նկատմամբ մնում է անորոշ: Մինչ այդ, «Ջոմհուրի-է Էսլամի» թերթին տված հարցազրույցի ժամանակ արտգործնախարար Վելայաթին նշել էր, թե Իրանը չի ցանկանում միջամտել Խ. Միության ներքին գործերին: Նույնը կրկնում է «Թեհրան թայմսը», ավելացնելով միայն իր մտահոգությունը ԱՄՆ-ի միջամտության կապակցությամբ, նշելով, որ Բուշը աշխատում է արագացնել Խ. Միության փլուզման գործընթացը: «Թեհրան թայմսը» կոչ է անում Խ. Միության մահմեդական հանրապետությունների ղեկավարներին՝ մի կողմ թողնել բոլոր տարաձայնությունները եւ պատմության վճռորոշ պահին հանդես գալ միասնական ճակատով:

Գ. ՍԱՄՈՒԵԼՅԱՆ

Ուկրաինացիները դժգոհում են Ռուսաստանի խորհրդարանի հայտարարությունից

Ուկրաինայի Գերագույն խորհրդի նախագահության անդամ, Ուկրաինայի Դեմոկրատական վերածնունդ կուսակցության ղեկավար Ալեքսանդր Եմեցը «սահմանակից հանրապետությունների նկատմամբ հավանական տարածքային պահանջների մասին» Ռուսաստանի խորհրդարանի փարսուղարության հայտարարությունը որակեց որպես հարձակում որոշում, որը կարող է ապակայունացնել իրավիճակը ինչպես Ուկրաինայում, այնպես էլ Ռուսաստանում:

Ու՞մ է ենթարկվում Վրաստանի ազգային գվարդիան

Վրաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահ Ակակի Ասաթիանին, ելույթ ունենալով հանրապետական հեռուստատեսությամբ, հերքեց այն պնդումները, թե ազգային գվարդիան դուրս է եկել հանրապետության նախագահի ենթակայությունից: Ասաթիանին հայտարարեց, որ հանդիպել է գվարդիականների հետ եւ նրանք «հավատարիմ են նախագահին ու իշխանությանը»:

Միեւնույն ժամանակ, ուրիշ աղբյուրներից ստացված տվյալների համաձայն, ազգային գվարդիայի հրամանատար Թենգիզ Կիտովանին չի ենթարկվում նախագահի հրահանգներին եւ 10-հազարանոց գվարդիան մտադիր չէ անցնել վրացական միլիցիայի տնօրինությանը: Ավելին, գվարդիան Կիտովանիի գլխավորությամբ հեռացավ զորանոցներից՝ դժգոհ Վրաստանի նախագահի հրամանագրից, որով գվարդիան զինաթափվում էր ԱՊՊԿ-ի ապօրինական զինված կազմավորումների զինաթափման մասին հայտարարության համաձայն:

Միաժամանակ, Վրաստանի Գերագույն դատարանը արգելեց կոմկուսի գործունեությունը հանրապետությունում: Կոմկուսից խորհրդարանի պատգամավորների լիազորությունները դադարեցված են:

Աղջիկ ունենալն անեծք է

Դելի, 15 օգոստոսի (Յունայթեդ-պրես).- Հնդկաստանը նախապատրաստվում է օրենք հրապարակել, որը կարգելի բժիշկներին որոշել երեխաների սեռը նախքան նրանց ծնունդը, որպեսզի կրճատվի աբորտների դեպքերը, երբ պտուղն իգական է, խորհրդարանում հայտարարել է առողջապահության նախարարը երեկ օրը:

«Կառավարությունը առաջարկում է լիիրավ օրենք ընդունել կարգավորելու համար նախածննդյան ախտորոշման տեխնիկան եւ արգելել սաղմի սեռը որոշող տեստերը», հայտարարեց առողջապահության պետական նախարար տիկին Թարա Դեւի Սիդարթան:

Նախարարը հաստատել է, որ շատ սարքավորումներ, մասնավորապես ուլտրաձայնային, երկրի շատ շրջաններում ի չարս են գործադրվում եւ հանգեցնում աբորտի, եթե ծնվելիք երեխան աղջիկ է: Տիկին Սիդարթան չի նշել, թե օրենքը երբ ուժի մեջ կմտնի: Այդպիսի ուլտրաձայնային սարքավորումներ ունեցող մասնավոր կլինիկաները շատ-շատ են սաղմի սեռը որոշելու [illegible] հանդեպ:

Հասարակական օգնության ընկերությունները այդ տեստերի դեմ արշավ էին կազմակերպել, վկայելով, թե որոշ բժիշկներ հնդիկներից փող էին ստանում սաղմը ոչնչացնելու համար:

Հնդիկ ծնողները, որոնք մեծ օժիտ պետք է տան իրենց աղջիկներին ամուսնացնելու համար, աղջիկ երեխայի ծնունդը համարում են անեծք:

88 տարեկան պարաշյուտիստը

Մենդոսա նահանգ, ԱՄՆ, 15 օգոստոսի (Յունայթեդ-պրես).- 88 տարեկան մի կին պարաշյուտով թռիչք է կատարել երեք հազար մետր բարձրության վրա թռչող ինքնաթիռից, հայտնեցին Մենդոսայի (Կալիֆոռնիա) օդանավակայանի ղեկավարները:

Տիկին Հելգըլ Սթաուտը Պորտլենդ քաղաքից (Օրեգոն) ասում է, որ ինքը պատահմամբ ամենատարեց կինն է, որ պարաշյուտով թռչում է: Ըստ Գինեսի ռեկորդների գրքի, այդ ռեկորդը 1986 թ. ի վեր պատկանում էր 80-ամյա մի բրիտանուհու՝ տիկին Սիլվիա Բրեթին:

Տիկին Սթաուտը, որ տեղեկացրեց, թե «ամուսնու կենդանության օրոք այդպիսի բան երբեք չէր կարող ձեռնարկել», նշեց, թե ինքը բացարձակապես վախ չուներ նախկան անդունդը նետվելը. «Ինչս ինձ ասացի, որ 88 տարեկանում այնքան էլ շատ բան չեմ կորցնի, եթե ինձ հետ որեւէ բան պատահի»:

Վերջին տարիների ընթացքում տիկին Սթաուտը ջարդել էր ոտքը Հավայայում նավարկելիս, կանոեով իջել սահանքները, ձկնորսություն արել Հյուսիսային սառուցյալ օվկիանոսի լողացող սառույցների տակ:

Լուրերը՝ Interfax-ի եւ մեր սեփ. թղթակիցների

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
phone: 58-1841, fax: (8-852)56-2941, telex: 243267 SULA SU
Խմբագիր՝ Յ. ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Դասիչ՝ 69149
«Macintosh» համակարգչային շարվածքը՝ Ռ.Ա.Կ. ժամլոյ եւ տեղեկատուական կենտրոնի

digitised by A.R.A.R.@